

प्रमुख व्यवस्थापक
विद्यासागर रञ्जित
फोन: ४२५ ८९५५

व्यवस्थापकहरू
चिनीकाजी महर्जन
फोन: ४२५ ३१८२
ज्ञानेन्द्र महर्जन
फोन: ४२७ ६९०८

सह-व्यवस्थापक
धुवरत्न स्थापित
सम्पादन सहयोगी
भिक्षुणी शुभवती

सम्पादक
भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५ ९४६६

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५९११० (संघाराम विहार, ढल्को)

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार
भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५ ९४६६

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीघ: नघ:टोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२
काठमाडौं
फोन: ४२५ ९४६६

बुद्ध सम्बत् २५५६
नेपाल सम्बत् १९३२
इस्वी सम्बत् २०१२
विक्रम सम्बत् २०६९

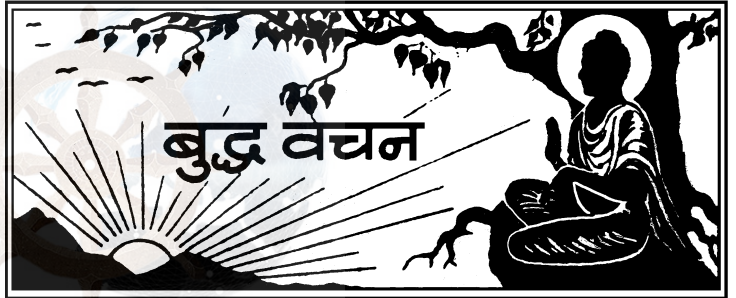
विशेष सदस्य	रु. १०००/- वा सो भन्दा बढी
वार्षिक	रु. १००/-
यस अङ्कको	रु. १०/-

धर्मकीर्ति (बौद्ध मासिक) THE DHARMAKIRTI A Buddhist Monthly

3rd JULY 2012

वर्ष- ३० अङ्क- ३ असार पुन्हि असार २०६९

- धर्म छोडी भूठो बोल्ने र परलोकको चिन्ता नगर्ने व्यक्तिले यस लोकमा गर्न नसक्ने पाप कर्म छँदै छैन ।
- सहनशीलता र क्षमाशीलता परम तप हुन्, बुद्धहरू निर्वाणलाई परमपद भन्दछन्, अर्कालाई घात गर्ने, अर्कालाई पीडा दिने व्यक्ति प्रव्रजित भएपनि सच्चा साधु बन्न सक्दैन ।
- कसैलाई निन्दा वा हिंसा र पीडा नगर्नु, प्रातिमोक्षका शीलहरू पालन गर्नु, आहारमा मात्राको ज्ञान राख्नु, एकान्त वास गरी चित्त शुद्धको लागि योग गर्नु- बुद्धहरूको शिक्षा यही हो ।
- रुपैयाँ पैसा वर्षे तापनि मानिसको काम तृष्णाहरू तृप्त हुँदैनन् पण्डितजनहरू सांसारिक काम भोगादिमा अल्पमात्र स्वाद छ उल्टो धेरै दुःख छ भन्ने जानेर काम सुखको इच्छा गर्दैनन् । सम्यक सम्बुद्धका श्रावकहरू तृष्णा क्षय गर्ने कार्यमा लाग्दछन् ।

■ सम्पादकीय ■

बुद्ध र स्वास्थ्य

बुद्ध शिक्षाको लक्ष्य नै निर्वाण प्राप्त गर्नु हो । पालि साहित्यमा उल्लेख भएनुसार निर्वाण पदलाई प्राप्त गर्नुको अर्थ दुःखबाट मुक्त हुनु हो । निर्वाणको अर्थ मृत्युपछि कुनै खास सुख भोग गरी बस्ने स्थानलाई भनिएको पक्कै पनि होइन । निर्वाण पद प्राप्त गर्नको लागि राग, द्वेष र मोहबाट सम्पूर्ण रूपमा मुक्त हुनुपर्दछ । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने चित्त शूद्ध हुनुपर्दछ । चित्तको शूद्ध एवं पवित्र अवस्था नै निर्वाण हो । तर चित्त शूद्ध पार्ने काम त्यति सजिलो छैन । किनभने चित्त शूद्ध बनाउन बुद्धि र दृष्टि शूद्ध हुनु जरुरी छ । बुद्धि शूद्ध पार्न शरीर पनि शूद्ध हुनु जरुरी छ । शरीर शूद्धिको लागि नैतिकता, आर्थिक अवस्था तथा स्वास्थ्य जस्ता आधारभूत विषयहरूको जरुरी पर्दछ । त्यसैले भगवान् बुद्धले सूत्र पीटकमा नैतिक शिक्षा र सामाजिक पक्षहरूमा विशेष जोड दिनुभएको पाइन्छ । यी विभिन्न आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्ण हुन नसकिरहेको अवस्थामा सर्वसाधारण व्यक्तिहरूलाई भगवान् बुद्धले निर्वाण जस्तो गहन विषयमा चर्चा गर्नुहुन्थ्यो । निर्वाण पद प्राप्त गर्नका लागि आधार बनिरहेको शरीर स्वस्थ रहनु जीवनको अपरिहार्य लक्ष्य हुन गएको छ । स्वास्थ्य लाभको महिमा बताउनु हुँदै भगवान् बुद्धले लाभ मध्ये ठूलो लाभ निरोगीलाई औल्याउनु भएको छ । भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छ— “आरोग्या परमा लाभा” अर्थात् निरोगी हुनु नै ठूलो लाभ हो ।

सुस्वास्थ्य मानव जीवनको लागि यस्तो आवश्यकता हो जसको अभावमा कोही पनि व्यक्ति सुखी रहन सक्दैन । चाहे कुनै पनि व्यक्ति लखपति नै किन नहोस् । त्यसैले सबै प्राणीका लागि निरोगिता अत्यावश्यक छ । रोग निवारणका लागि वैद्य, डाक्टर, अस्पताल, सेवक र औषधि अत्यावश्यक छ । वास्तवमा चिकित्सक तथा अस्पताल बनाउनु भन्दा पहिला शरीरमा रोग किन र कसरी लाग्छ भन्ने विषयमा अध्ययन गरी कारण पत्ता लगाउन आवश्यक छ । किनभने हाम्रै लापरवाहीले गर्दा अस्वस्थ वातावरण सृजना भई रोगको शिकार भइरहेका छौं । यस समस्यालाई समाधान गर्न सकेमा स्वास्थ्य समस्यामा धेरै हदसम्म समाधान हुनेछ भने हाम्रो लागि ठूलो बरदान साबित हुनेछ ।

रोगको कारण बताउनु हुँदै भगवान् बुद्धले यसरी सल्लाह दिनुभएको छ—

पेटभर खाना खान नपाएमा, ऋतु परिवर्तन भएमा, उचित वासस्थान नमिलेमा, सरुवा रोगीहरूसंग बस्न परेमा, परस्पर विचारधारा नमिल्ने व्यक्तिसंग जीवन

बिताउनु परेमा मानिसहरू रोगी बन्ने सम्भावना बढी हुनेछ । त्यतिमात्र होइन शारीरिक कमजोरी, कमजोर आर्थिक अवस्था, सरसफाईको अभाव, आत्मग्लानी एवं अनावश्यक शंका उपशंका आदि नै रोगका विभिन्न कारणहरू हुन् ।

यसरी नै स्वास्थ्य लाभको लागि सरसफाई र शूद्ध पिउने पानीको व्यवस्था हुनु पनि अत्यावश्यक छ । तर दुर्भाग्यवश यी दुवै आधारभूत आशयकताका पक्षहरू हाम्रो देश नेपालमा अभाव देखिन्छन् । त्यसैले विदेशी पर्यटकहरू भन्ने गर्छन्—

नेपाल प्राकृतिक सौन्दर्यको धनी देश भएपनि यसलाई फोहर मैलाको देश भन्न मिल्छ । नेपालमा स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धी मन्त्रालय पनि छैन कि कसो ? जनताहरूमा सरसफाई सम्बन्धी चेतना र जिज्ञासा पनि देखिदैन । नगर सफाईको लागि नरपालिका पनि छैन कि ?

यथार्थमा भन्ने हो भने गरेर नहुने कार्य नै के छ र ? प्रयास गर्नुपर्छ । यस सन्दर्भमा यहाँ बनेपामा गरेको प्रयास बारे चर्चा गर्नु उपयुक्त ठान्दछु । एकताका बनेपा वासीहरूमा सडकको दुवै तर्फ दिशा पिशाव गर्ने बानी बसेको थियो । तर बनेपालाई नगर पालिकामा परिवर्तन गरेपछि तत्कालिन प्रधानपञ्च डा. सुरेन्द्रबहादुर वादेको पहलमा सरसफाई सम्बन्धी अभियान चलाइयो । धेरैजसो घरमा एउटा चर्पी बनाउनको लागि दुईबोरा सिमेन्ट र सेफ्टीट्याङ्क निर्माणको लागि ४ वटा कर्कट स्ल्याबहरू निःशुल्क वितरण गरियो । यस कार्यले सरसफाई अभियानलाई ठूलो टेवा मिलेको थियो ।

भगवान् बुद्धको विचार अनुसार सफाईको लागि मानिसहरूमा चेतना जगाउनु जरुरी छ । त्यसैले उहाँले भिक्षुहरूलाई विहारमा नित्यकर्मको रूपमा कुचो लगाउनु नै पर्ने नियम बनाउनु भयो । कुचो लगाउने कार्यले सफाई हुने फाइदा मात्र प्राप्त हुने होइन यसले शरीर स्वस्थ राख्नको लागि व्यायाम पनि हुने भएकोले एकप्रकार को औषधि पनि प्रदान गरिरहेको हुन्छ । जुन भिक्षुले कुचो लगाउने कार्य गर्दैन अर्थात् सरसफाई गर्दैन, उसको शील नियम पूरा हुन सक्दैन । फलस्वरूप उ अशूद्ध शील, प्रज्ञाहीन भई दुःखबाट मुक्त हुन सक्दैन ।

यसरी भगवान् बुद्धले भिक्षुहरूको लागि स्वास्थ्य लाभ र असल चरित्रको लागि नभई नहुने ज्ञानवर्धक शिक्षाहरू दिने गर्नुहुन्थ्यो । यी ज्ञान एवं नियम मानव समुदायको लागि आजसम्म पनि घतलागदो र मननयोग्य रहेको छ ।

विपश्यना शिविर र आत्मदर्शन

सत्यनारायण गोयन्का
अनुवादक- विश्व शाक्य

दशौ दिन

हाम्रो साधनाको दश दिन पूराभयो । यस दश दिनमा यो कल्याणकारी साधनाको जति कदम उठायौ हाललाई त्यति नै काफी छ । यसबाट यस विधिको एउटा रूपरेखा सामुन्ने आयो ।

यसको अगाडि पनि केही कदम अरू बाकी छ । त्यस विषयमा अहिले चर्चा गर्नेछैनौ । त्यससँग सम्बन्धित सिद्धान्तहरूबारे पनि चर्चा गर्ने नै छौं किनकि सिद्धान्त र अभ्यास सँग-सँगै कदम मिलाएर चल्नुपर्ने हुन्छ ।

आजको धर्म-चर्चामा दश दिनसम्म हामीले के सिक्यौं त्यसबारे पुनरावलोकन गर्नेछौं । यस विधिको आफ्नै एउटा विशेषता छ । यस मार्गको आफ्नै एउटा अनौठोपन छ । यस विशेषतालाई सम्झिरह्यौं भने यसको शुद्धता कायम राख्नेछौं । विशेषताको कुरा नै बुझ्न सकिएन भने सम्मिश्रण हुन थाल्ने छ । सम्मिश्रण गर्न थालियो भने जो लाभ पाउनुपर्ने हो त्यो नपाउन सक्छ ।

भगवान्ले एकठाउँमा भन्नुभएको छ कि दुई प्रकार का मानिसहरू भेट्न दुर्लभ छन्— एक त्यो हो जसले बदलामा केही प्राप्त गर्ने अलिकति पनि चाहना नराखी सदैव अर्काको सहयोग र उपकार गर्नेवाला हुन्छ र दोस्रो जो कृतज्ञ हुन्छ । जुन महापुरुषले यो हराइसकेको विद्या निकाले यद्यपि उनलाई यस कुराको अलिकति पनि चाहना भएन कि दुनियाँले उनको नाममा पूजा गरोस् र यशगान गाओस् तर हामीलाई जुन यो विधि प्राप्तभयो, त्यसको पच्चीस सय वर्षपहिलेका महाकारुणिक उपदेश सिद्धार्थ गौतम बुद्ध र उनको वादका आचार्य परम्पराका जुन व्यक्तिहरूले यस विधिलाई शदियौंसम्म सम्हालेर राखे, तिनीहरू सबैप्रति श्रद्धा तथा कृतज्ञताभाव जागृत गर्नु एउटा मानवीय गुण हो; धर्मको धेरै ठूलो गुण हो ।

साधना शुरू गर्नासाथ तीन रत्नको शरण लिएका थियौं । बुद्धको शरण अर्थात् सिद्धार्थ गौतम जो बुद्ध भए, उनको प्रति श्रद्धाभाव व्यक्त होस्, कृतज्ञताभाव व्यक्त होस् यो स्वभाविक कुरा हो तर जहाँसम्म शरणको प्रश्न छ, शरण गौतमप्रति होइन । शरण बुद्धप्रति हो । बुद्ध बोधिको प्रतीक हो । बुद्ध कोही पनि हुन सक्छ । उस महापुरुषप्रति हाम्रो मनमा श्रद्धा तथा कृतज्ञताको भाव प्रकटहोस् बढोस्

यो राम्रो मित्र जुन आफ्नो बोधिको बीज त त्यसैको शरण लिनु छ । त्यसैलाई हामीले विकसित गराउनु छ । जीवनभरि बोधिकै शरणमा जीऔं । जो काम गछौं बोधिपूर्वक, गरौं, समझदारीपूर्वक गरौं । कायको काम, वाणीको काम बोधिसँगै गरौं । आफ्नो बोधि जगाउँदा-जगाउँदै हामी पनि मुक्त शुद्ध होऔं, बुद्ध होऔं । यसै अर्थमा बुद्धको शरण ग्रहण गर्नु ।

फेरि धर्मको शरण ग्रहण गर्नु । धर्मको शरण ग्रहण गर्नु भनेको कुनै सम्प्रदायको शरण ग्रहण गर्नु भनेको होइन । धर्मको सम्प्रदायसँग कुनै लेन-देन हुँदैन । जो व्यक्ति सम्यक् सम्बुद्ध हुन्छ, जसलाई साँच्ची नै बोधि प्राप्तहुन्छ त्यो व्यक्ति वास्तवमै मुक्त हुन्छ । त्यसले कुनै किसिमको सम्प्रदाय बनाउँदैन । त्यसैले, ती महापुरुषले जीवनभर यही चेतावनी दिँदै रहे कि मानिसहरूले धर्मको नाममा धर्मलाई नै विर्सिनजाउनु । जुन-जुन व्यक्ति बोधि प्राप्त गरेर मुक्त भए तिनीहरूले शुद्ध धर्म नै दिएका हुन् । कुनै सम्प्रदायका धर्म दिएनन् । शुद्ध धर्म सबैको हो, सर्वजनीन हो । धर्म शुद्ध तब हुन्छ, जब त्यसमा साम्प्रदायिकताको गन्धसम्म पनि हुँदैन, जातीयताको नामो निशान हुँदैन धर्म सबैको लागि कल्याणकारी हुन्छ । धर्मको शरण लिनुको अर्थ यही हो कि म धर्मको जीवन जीउनेछु । धर्मको बाटो हिँड्नेछु ।

त्यसपछि फेरि सङ्घको शरण अर्थात् ती आदर्शयमयी व्यक्तिहरू हिँडेको मार्गको अनुसरण गर्ने जसले शुद्ध धर्मलाई धारण गरी सन्त अवस्था प्राप्त गरे, आर्य अवस्था प्राप्त गरे, चाहे ती गृहस्थ हुन् वा संन्यासी, काला हुन, वा गोरा या खैरा, यस देशका होउन् वा अरू कुनै देशका । कुनै जाति वा सम्प्रदायका होउन् केही फरक छैन । उनीहरूबाट प्रेरणा प्राप्तहुन्छ । यस अर्थमा हामीले सङ्घको शरण लियौं ताकि हामी पनि सन्त अवस्था प्राप्त गर्न सकौं ।

फेरि पञ्चशील लियौं । यसको अर्थ पनि ठीक तरिकाले बुझौं । कसैले पञ्चशील लिँदैमा बौद्ध हुने होइन । परम्पराजन्य शब्दहरूमा हाम्रो अति आसक्ति छ । फलानो शब्द यो परम्परावालाको लागि र हिस्कानो शब्द त्यो परम्परावालाको लागि आसक्तिको कारण बनिसकेको छ । हाम्रो लागि शब्द ब्रह्म भैदियो । “पञ्चशील” भन्यो भने

बौद्धहरूको लागि, “अणुव्रत” भन्यो भने जैनहरूको लागि, “यम-नियम” भनियो भने हिन्दूहरूको लागि र “टेन कमान्डमेन्टस्” भन्यो इसाईहरूको लागि अति प्रियलाग्ने हुन्छ। मात्र शब्दको उच्चारण र प्रयोगले हुन्छ नै के ? मुख्य कुरा त यो छ कि यी शब्दहरूबाट व्यक्त भावहरू जीवनमा उतार्न सकियोस्। जुन हामीले पाँच शील लियो, धर्म मार्गमा आरूढ हुनको लागि पालन गरिनु सारै जरूरी छ। यो आधारशीलाहरू हुन्। कसैले आफूले आफैलाई हिन्दू भन्छन्, जैन भन्छन् बौद्ध भन्छन् या अरू कुनै त्यसमा केही फरक पर्नेवाला छैन।

हामी अन्तर्मनको गहिराइको खोजीकार्यमा लागि रहेका छौं, अनुसन्धानकार्यमा लागि रहेका छौं, त्यसैले पनि शील पालन गर्नु हाम्रो लागि आवश्यक छ। यदि हामीले पञ्चशीलको पालन गरेनौं भने हाम्रो समाधि सम्यक् हुनेछैन, यदि समाधि सम्यक् भएन भने प्रज्ञा जागृत हुन पाउनेछैन, अनि प्रज्ञा नै जागृत भएन भने हामी विमूर्तिको साक्षात्कारबाट वञ्चित हुनेछौं। हाम्रो अन्तिम लक्ष्य इन्द्रियातीत अवस्थाको साक्षात्कार गर्नु हो, भित्रका सबै गाँठाहरूलाई खोलिदिनु हो, सबै बन्धनहरूलाई तोडिदिनु हो। यो “म” को बारेमा जुन सत्यता छ त्यसको अनुसन्धान गर्नु हो। आफ्नो शरीर स्कन्धको बारेमा र चित्त स्कन्धको बारेमा जान्नु हो, खोज खबरी गर्नु हो। खोज-खबर गर्नु त्यति सजिलो हुँदैन, सारै कठिन काम हुन्छ। कुनै सत्यतालाई भक्तिभाववेशमा मान्नु धेरै सरल र सजिलो हुन्छ तर अनुभूतिहरूको स्तरबाट मान्न अर्थात् जानेरमात्र मान्नु कठिन काम हुन्छ। कुनै अनित्य छ त त्यसको मुकाबिलामा नित्य पनि अवश्य छ। त्यो नित्य के हो ? केवल मानिलिदैमा हामीले के पायौं ? त्यस नित्यको स्वाद त हामीले चाखेकै छैनौं, अमृतको स्वाद त हामीले चाखेकै छैनौं। त्यसै ले सारा, खोज, त्यस नित्यको खोजी, त्यस परम सत्यको खोज साक्षात्कारको स्तरमा अर्थात् अनुभूतिको स्तरमा गर्नुपर्दछ।

जब-जब मान्छे आफ्नो शील भङ्ग गर्छन्, सदाचार भङ्ग गर्छन्, अनाचार, दुराचार, हिंसा, चोरी-व्यभिचार गर्छन्, असत्य भाषण बोल्छन् त के गर्छन् ? उसको मन व्याकुल हुन्छ र व्यग्र हुन्छ। मनसूनको मौसममा समुद्रमा जसरी तूफानीतरङ्ग उठ्ने हुन्छ त्यस्तै तूफानीतरङ्ग उसको मनमा पनि उठ्ने हुन्छ। यस्ता हालतमा अन्तर्मनको खोजी कार्य कसरी सम्भव होला ? यसैले साधनाको यस दश दिन शील

सदाचारलाई कडाइका साथ पालन गर्छौं ता कि अन्तर्मनको गहिराइसम्म निर्विघ्न सत्यको खोजी गर्न सकियोस्। त्यसैले शील परम आवश्यक छ। यही नै यस साधनाको पूर्वाधार हो।

फेरि समर्पण गर्थौं। पूर्ण आत्म-समर्पण। आत्म समर्पण यस अर्थमा गराएनौं कि गुरू महाराजले जे-जस्तो भने त्यसलाई अन्धविश्वाससाथ आँखाचिम्लेर मान्नेपर्छ। यस विधिमा अन्धविश्वासको कुनै स्थान छैन। सारा साधना सत्यको आधारमा चलने हुन्छ तर यसको अर्थ यो पनि होइन कि दश दिन तर्क-वितर्क नै भैरहोस्। यस तर्क-वितर्कबाट बच्नुहोला। मोक्षको लागि प्रयत्नशील एक साधक जस्तो, एक जिज्ञासु जस्तो आफूलाई लागेका कुराहरू सोधपूछ गर्नु सारै आवश्यक छ। त्यसमा सङ्कोच गर्नु हुँदैन। मनमा जे शङ्का उठ्छ त्यसलाई निवारण गर्नुपर्दछ तर दश दिनसम्म राम्ररी सम्झी-बुझी समर्पणभावले जसरी बताइएको छ त्यसरी नै गर्नुपर्दछ। दश दिनसम्म यस विधिलाई पूरा न्यायपूर्वक हेर्नुपर्दछ। दश दिनपश्चात् सबै आफै मालिक नै हुन्।

जब काम शुरू गर्थौं त कसरी शुरू गर्थौं त्यसलाई सम्झनुहोस्। विधिलाई सम्झनुहोस्। सबैभन्दा पहिले श्वासलाई हेर्न थाल्यौं, श्वासको साथ कुनै शब्द गाँसिन दिएनौं, कुनै रूप गाँसिन दिएनौं। नामको आफ्नो महत्त्व हुन्छ। बार-बार एउटै नामलाई दोहो-च्याउदै गर्थौं भने मन एकाग्र हुन थाल्ने नै छ। रूपको आफ्नो महत्त्व हुन्छ। जुन रूपप्रति हाम्रो मनमा श्रद्धा छ त्यसलाई बार-बार कल्पना गरिरहने हो भने मन एकाग्र हुन थाल्ने नै छ तर नाम र रूप दुवैलाई यसैकारणले टाढा राखियो कि यस मार्गमा चित्तलाई एकाग्र राख्नुमा आफ्नै एउटा कारण छ। एउटा लक्ष्य छ। लक्ष्य यो हो कि आफूभित्र जुन स्वाभाविक तरङ्गहरू हुन् तिनको परीक्षण गर्नु छ। अनुसन्धान गर्नुछ। तिनको बारे जान्नु छ। र थाहापाउनु छ।

यदि हामीले कुनै शब्द प्रयोग गर्न थाल्यौं र बारंबार त्यसै शब्दलाई दोहो-च्याउन थाल्यौं भने त्यसको आफ्नो प्रभाव हुनेछ। हरेक शब्दको आफ्नै एउटा विशेषता हुन्छ। शब्दले एउटा भङ्गार पैदा गर्नेछ, एक तरङ्ग पैदा गर्दछ जुन बीज मन्त्र हो। उसको पनि आफ्नो तरङ्ग हुन्छ। शब्दबाट जुन तरङ्ग पैदा गर्नेछौं त्यसैमा लिप्त भएर जानेछन्। ती तरङ्गहरूलाई खूब देख्न पाउनेछौं तर यस प्रक्रियाले आफ्नो नैसर्गिक तरङ्गहरूलाई देख्न बाट वञ्चित हुनेछौं। क्रमशः

बौद्ध विश्वास-१६

☞ के.श्री धम्मानन्द

अनुवादक- प्रकाश बज्राचार्य

अन्य धर्महरूका कुराहरू अध्ययन गर्न र सिक्नबाट कसैलाई पनि बुद्ध धर्मले रोक्दैन । साँच्चै त बुद्धले आफ्ना अनुयायीहरूलाई अरु धर्महरू अध्ययन गर्न र उहाँको शिक्षा तिनीहरूसँग तुलना गर्न सल्लाह दिनुहुन्छ । बुद्धले भन्नु भएको छ कि यदि अन्य धर्महरूमा उचित र योग्य कुराहरू छन् भने उहाँका अनुयायीहरूले त्यस्ता कुराहरूलाई आदर गर्न स्वतन्त्र छन् । कसै कसैले आफ्ना अनुयायीहरूलाई आफ्नो अधिनमा पारि राख्न उनीहरूलाई निरन्तर अन्धकारमा राखि राख्ने प्रयास गर्दछन् । तिनीहरूका अनुयायीहरूले अन्य धर्मका पुस्तकहरू छुन समेत मनाही गरिएका छन् । उनीहरूलाई अन्य धर्मका उपदेशहरू नसुन्ने आज्ञा दिइएका छन् । जस्तो सुकै अविश्वासनिय देखिएता पनि उनीहरूलाई उनीहरूको धर्ममाथि शङ्का गर्न निषेध गरिएका छन् । जति जति उनीहरूले आफ्ना अनुयायीहरूलाई अँध्यारोमा राख्छन् त्यति नै सजिलोसित उनीहरूले अनुयायीहरूलाई भेडा जस्तै डोच्याउन सक्नेछन् । यदि उनीहरू मध्ये कसैले आफ्नो आँखा उघार्छ र प्रकाश देख्छ र यति बेलासम्म आफू अन्धकारका रहेको स्वीकार गर्छ भने तब कुनै भूत प्रेतले उसको मनमा वास गर्‍यो भनी उसलाई भनिन्छ । विचरो मान्छेलाई उसको व्यवहारिक ज्ञान, उसको शिक्षा, वा उसको बुद्धिको प्रयोग गर्ने मौका दिइन्दैन । आफ्नो धारणा (दृष्टि) बदल्न चाहनेहरूले यस्तो विचार लिएको बुझिन्छ कि उनीहरूले आफैले कुनै कुरोको निर्णय गर्न आफ्नै स्वतन्त्र विचार प्रयोग गर्नलाई उनीहरू परिपूर्ण भएका छैनन् । तर यदि मानिस नै परिपूर्ण छैन भने किन ईश्वरले उसलाई परिपूर्ण पार्न नसकेको नि ? यस्तो देखिन्छ कि ईश्वरले दिनु भएको सबै अधिकार र विवेक बुझ्न नसकिने खालका छन् ।

साँच्चै भनौं भने आज विश्वको कुनै पनि ठाउँमा साँच्चैको धार्मिक स्वतन्त्रता छैन । मान्छेले स्वतन्त्र भएर विचार गर्न पनि स्वतन्त्रता छैन । जव उसले बुझ्छ कि आफूले मानि आएको धर्मबाट सन्तोष पाउन सकिदैन वा यो पाउँछ कि कुनै प्रश्नहरूको संतोषजनक उत्तरहरू पाउन सकिदैन, तब उसलाई आफ्नो धर्म छाड्न र आफूलाई मनपर्ने अर्को धर्म स्वीकार गर्न स्वतन्त्रता हुँदैन । कारण

यो हो कि उसबाट त्यो स्वतन्त्रता धार्मिक अधिकारीहरू, नेताहरू र परिवारका सदस्यहरूले छिनिसकेका हुन्छन् । आफ्नो आफ्नो स्वतंत्र विचारले सुहाउँदो खालको धर्म छान्न मानिसलाई दिनु पर्छ कुनै एक खास धर्म मान्ने पर्छ भनेर अरूलाई जबर्जस्ती गर्ने अधिकार कसैलाई छैन । कसै कसैले अर्काको धर्मलाई नबुझिकनै आफ्नो प्रेमी वा प्रेमीकाको लागि आफ्नो धर्मलाई त्यागि दिन्छ ।

त्यस्ता व्यक्तिहरू त कठपुतली समान हुन् । मानिसको भावुकता वा मानव कमजोरीले मात्रै धर्म परिवर्तन गर्नु हुँदैन । आफ्नो धर्म बदल्नु भन्दा अगाडि राम्ररी विचार गर्नु पर्दछ । नाफा खानलाई लेनदेन गर्ने वस्तु धर्म होइन; व्यक्तिगत भौतिक लाभको लागि धर्म परिवर्तन गर्नु हुँदैन । धर्म मानसिक विकास र स्वयं मुक्तिको लागि प्रयोग गरिनु पर्छ ।

बौद्धहरूले कहिलै पनि अन्य धर्मावलम्बीहरूलाई भौतिक लाभको निम्ति उनीहरूको (बुद्ध) धर्म ग्रहण गर्नलाई उस्काउँदैन । न त बुद्ध धर्मले नयाँ सदस्यहरू आकर्षित गर्न दरिद्रता, रोग, अशिक्षा र अज्ञानताको शोषण नै गर्छ । आफू कहाँ आउनेहरूलाई बुद्धले उहाँको उपदेशलाई हतपत स्वीकार नगर्न सल्लाह दिनु हुन्थ्यो । उहाँको उपदेशलाई राम्ररी विचार गर्न र उनीहरूको व्यक्तिगत लाभको लागि यो व्यवहारिक छ कि भनेर आफैले पत्तो लगाउन उनीहरूलाई बुद्धले सल्लाह दिनु हुन्थ्यो ।

बुद्ध धर्मले यो सिकाउँछ कि प्रज्ञा र पूर्णता हासिल गर्न खालि विश्वास वा बाहिरी आडम्बरहरू अपर्याप्त छन् । यो दृष्टिले हेर्दा बाहिरी धर्म परिवर्तन अर्थहीन हुन्छ । बुद्ध धर्मलाई जबर्जस्ती मनाउनु भनेको अन्याय र निर्दयताको माध्यमबाट न्याय र मैत्रीको प्रचार गर्नु जस्तै हुनेछ । कसैले आफूलाई बौद्ध भनोस् वा नभनोस्-बुद्धको अनुयायीलाई यसको केही मतलब छैन । उनीहरूलाई थाहा छ कि मान्छे आफ्नै सुभबुभ र मेहनतद्वारा नै बुद्धले देखाउनु भएको लक्ष्यको नजिक पुग्नेछ ।

धार्मिक कट्टरपन खतरनाक छ । खराब उपायहरूद्वारा असल लक्ष्यसम्म कदापि पुग्न सकिदैन । उपायद्वारा लक्ष्यलाई कहिलै पनि न्याय संगत बनाउन सकिदैन । एक कट्टर धार्मिक

व्यक्तिले तर्कद्वारा, वा अवलोकन र विश्लेषणका वैज्ञानिक सिद्धान्तहरूद्वारा पनि, आफूलाई बाटो देखाउन सक्दैन। एक बौद्ध व्यक्ति खुला हृदय भएको स्वतन्त्र व्यक्ति हुनु पर्दछ र आफ्नो मानसिक उन्नतिको लागि कसैको पनि अधिनमा पर्नु हुँदैन। बुद्धलाई अद्वितीय मार्गदर्शक र आदर्शको श्रोत मानी ऊ बुद्धको सरणमा जान्छ। ऊ आँखा चिम्लेर होइन बरू सुभबुभुद्वारा बुद्धको शरणमा जान्छ। बौद्धहरूको लागि बुद्ध कुनै मुक्तिदाता होइन न त कुनै मानव नै हो जसले अरूहरूको पाप धोइदिने शक्ति भएको दावी गर्दछ। बुद्धलाई बौद्धहरू एक गुरूको रूपमा मान्दछन् जसले कि मोक्षको बाटो देखाइ दिन्छ।

बुद्ध धर्मले सधैं आधुनिक मानवको स्वतन्त्रता र उन्नतिको पक्षमा बोल्छ। जीवनको हरेक क्षेत्रमा ज्ञानको प्रगति र मानवताको स्वतन्त्रताको लागि बुद्ध धर्म सदैव दृढ रहेको छ बुद्धको उपदेशमा यस्तो कुनै पनि कुरो छैन जसलाई कि आधुनिक वैज्ञानिक आविष्कार र ज्ञानहरूको सामना गर्नको लागि हटाउनु परोस्। जति जति वैज्ञानिकहरू र इतिहासकारहरूले सिद्धान्तहरू पत्ता लाउँछन्, त्यति त्यति उनीहरू बुद्धको समिप आउँछन्।

स्मरण रहोस् कि बुद्ध सबभन्दा राम्रोसँग ज्ञान प्राप्त गर्ने व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो जसले की सत्यलाई उद्गार गर्नु भयो। बुद्धले धार्मिक दासत्वबाट मान्छेलाई मुक्त गर्नु भयो। उहाँले पुरोहितवादको एकाधिकार र क्रूरताबाट पनि मान्छेलाई छुटकारा दिलाउनु भयो। धार्मिक मतको पछि पछि चुपचाप आफूलाई लाटो पशु भै डोऱ्याउन नदिन र आफ्नो विवेकको प्रयोग गर्न सल्लाह दिने पहिलो व्यक्ति बुद्ध हुनुहुन्थ्यो। विवेकवाद, प्रजातन्त्र, र धर्ममा व्यवहारिक नैतिक आचरण प्रति बुद्ध दृढ थिए। जनसमुहको भाषामा उपदेश दिने उहाँ पहिलो व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो।

बुद्धका अनुयायीहरूलाई धेरै पुस्तादेखि चलिआएको भन्दैमा परम्पराहरूलाई विश्वास नगर्न, धेरै मान्छेहरूले मानेको कुरो भन्दैमा कुनै पनि कुरोलाई नपत्याउन, कोही प्राचीन ऋषिद्वारा लेखिएको भन्दैमा लिखित कुराहरू नपत्याउन, अरूहरूले अनुमान गरेको भन्दैमा नपत्याउन, कुनै विश्वास असाधारण छ, यो पक्कै पनि कुनै दैविय शक्तिबाट बसालेको होला भनी सोचेर विश्वास नगर्नलाई सल्लाह दिइएका थिए।

राम्रोसँग अवलोकन र विश्लेषण गरेर मात्रै, र

उक्त विश्वास तर्कपूर्ण छ र सबैको लागि असल र हितकारी छ भन्ने पक्का भए पछि मात्रै कुनै विश्वासलाई पत्याउन र व्यवहारमा लागु गर्न बौद्धहरूलाई सल्लाह दिइएका छन्।

सच्चा बौद्ध आफ्नो मुक्तिको लागि बाहिरी शक्तिहरूको भर पर्दैन। न त उसले त्यस्ता अज्ञात शक्तिहरूको सहायताद्वारा दुःखबाट मुक्त हुने आशा नै गर्दछ। शाश्वत सुखको लागि उसले आफ्नो मनमा रहेका सबै लालसाहरूलाई निर्मूल पार्ने प्रयास गर्नु पर्दछ। बुद्ध भन्नु हुन्छ, “यदि कसैले मलाई, मेरो शिक्षालाई र मेरा अनुयायीहरूलाई निन्दा गरेमा ऊ प्रति कुनै नराम्रो भावना नराख, नरिसाऊ, वा व्याकुल नहोऊ, किनकि यस्तो प्रतिकृयाले तिमीलाई नोक्सानमात्रै गर्छ। अर्को तिर यदि कसैले मेरो, मेरो शिक्षाको र मेरा अनुयायीहरूको प्रशंसा गरेमा मक्ख नहोऊ, रोमांचित नहोऊ वा फुरुङ्ग नहोऊ, किनकि यस्तो प्रतिकृया ठिक निर्णय लिनमा अवरोध मात्रै हुन आउँछ। यदि तिमी फुरुंग भएमा तिमीले प्रशंसा गरिएका गुणहरू सत्य छन् कि छैनन् र साँच्चै नै हामीमा पाइन्छन् वा पाइन्दैनन् भनेर निर्णय गर्न सक्ने छैनौ।” **क्रमशः**

निर्दया तिथिसं

निर्दं निर्दं मच्छि दयधुंकल मद्गु
अय्न् दनि दनि थें च्वनि
भलभल भलभल सानुसाहु छ
अभ्र नं लुमना हे वःनि

धं धं धनवय् मनछं तःधं
तःधं धुइम्वाः गबलें नं
छंगु थ्वहे मन मणि जिमि नुगलय्
आःतल्यनं टलटल हे कं

उखे निर्वाण पदय छ थ्यनाः नं
थुखे च्वच्वने खन जिमि नुगलय्
भिमतिया गति नं भिं हे ज्वी
यहलोक्य थजु परलोक्य

- दुर्गालाल श्रेष्ठ

ब्राह्मणको विवेक बुद्धि

भिक्षु अश्वघोष

जीवनको भविष्य उज्वल पार्नका लागि विवेकबुद्धि चाहिन्छ। बुद्धि त सबै मानिसमा हुन्छ। कसैको बुद्धि स्वार्थतिर ढल्किन्छ, मतलब आफ्नो मात्र भलो गर्न खोज्दछ। जसरी भए पनि फाइदा प्राप्त गर्ने इच्छा हुन्छ। पुरानो संस्कारमा अल्झिरहन्छ। पुरानो संस्कृतिमा पनि मानिस अल्झिरहन्छ, जसले गर्दा उन्नति हुन सकेको छैन। त्यसको कारण विवेक बुद्धि अभाव हो।

यो कुरा बुझ्नको लागि बुद्धकालिन एउटा घटना प्रस्तुत गर्न लागि रहेछु। भगवान बुद्ध श्रावस्तीको जेतवनमा बसिरहनु भएको बेला घटेको घटना हो। त्यस बेला बुद्ध र भिक्षु संघलाई चाहिने आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्नु हुने दाता अनाथपिण्डक नामक व्यक्ति थियो। ती दाताको घरमा धेरै दास-दासीहरू पालि राखेको कुरा पालि साहित्यमा उल्लेख भएको पाइन्छ। ती दास दासीहरू मध्ये पूर्णिका नामक एक दासी थिइन्।

पूर्णिका दासी पुस महीनाको एकाबिहानै घैटोलिई खोलामा गइन् पानी लिनको लागि। त्यसबेला त्यही खो लामा एकजना ब्राह्मण काँप्दै स्यु...स्यु कराउँदै डुबुल्कि मादै नुहाउँदै थिए। अनि पूर्णिका दासीले भनिन्—

ए बाहुन बाजे ! म चाहिं मेरो मालिकबाट गालि खानु पर्ला भनी डराएर खोलामा पानी लिन आएकी हुं। तपाईं कसको डरले किन एकाबिहानै जाडोमा नुहाउनु आउनु भएको ?

ब्राह्मण बाजेले भने— कस्तो केटी रहेछ ! तिमीलाई त्यति पनि थाहा छैन ? यस्तो जाडोमा खोलामा नुहाउँदा पाप कटेर जान्छ नि। मैले पाप गरेको छु। त्यो पाप पानीले बगाएर लैजान्छ। त्यसैले यहाँ नुहाएर धर्म गर्दैछु।

पूर्णिकाले भनिन्— बाजेले भने अनुसार पानीमा नुहाएर पाप कट्छ भने खोलामा सधैं बस्ने माछा, कछुवा, भ्यागुता, सर्प र गोही आदि सबै प्राणी धर्मात्मा भयो नि। उनीहरू सबै सोभै स्वर्गमा पुग्ने भयो नि। फेरि पानीले पाप बगाएर लैजान्छ भने पुण्य वा धर्म पनि बगाएर लगिहाल्छ नि। बाजे ! चित्त शुद्ध हुनुपर्दछ। अहिलेसम्म समय छ, पहिले जस्तै पाप कर्म नगर्नुस्। मन चोखो पार्नु, मन कपटी हुनुहुँदैन। आफूलाई मात्र लाभ र फाइदा हुने चिन्तन नगर्नुस्।

ब्राह्मण बाजे एकछिन अकम्क भएर टोलाएर बसे र बोल्न थाले— साँच्चै हो पानीले पाप बगाएर लग्छ

भने धर्म पनि त बगाएर लान्छ नि। पानीमा नुहाएर स्वर्ग जान्छ भने पानीमा बस्ने प्राणीहरू पनि त स्वर्ग जान्छन्। मुख्य कुरा त मन नै शुद्ध हुनुपर्छ। मेरो मन नै अशुद्ध रहेछ। ममा धेरै लोभ र असन्तुष्टीपन बाँकी छ। जति भए पनि नपुग्ने तृष्णा बाँकी रहेको छ। फेरि त्यो केटीले भनिन् अहिले समय छ। मन शुद्ध भए मरे पछि सुगति पुगिन्छरे ! यसरी कल्पना गरेर उसले सोधे— ए नानी ! तिमीले यस्ता कुरा कहाँ सिक्थौं हं ?

पूर्णिकाले भनिन्— हाम्रो मालिक अनाथपिण्डक महाजनको घरमा समय समयमा भगवान् बुद्ध आउनुहुन्छ र धर्मको कथा भन्नुहुन्छ। उहाँको कथा सुन्दा धर्मको अर्थ बुझ्न सजिलो छ। धर्मको कुरा सरल छ। धर्मको नाममा शरीरलाई दुःख हुने केही काम गर्नु पर्दैन। नातिकृति थितिरीति गर्नुपर्ने केही छैन। खालि मन शुद्ध हुनुपर्छ मतलब संकुचित चित्त हुनु हुँदैन। जे काम गर्दा पनि मैत्री चित्त र दिलैदेखि कुरा र काम गर्नुपर्छ। छलकपट गर्नुहुँदैन। मन शुद्ध नभइकन पुण्य प्राप्त हुने छैन।

ब्राह्मण बाजेले फेरि विचार गर्‍यो— भगवान् बुद्धको कुरा सुन्न हुन्न भनेको होइन रहेछ। बुद्धको धर्म सरल र हलुङ्गो रहेछ। मन शुद्ध गरे पुग्छ।

फेरि ब्राह्मणले पूर्णिकालाई सोधे— ए नानी ! तिम्रो भगवान् बुद्धको धर्ममा पूजा आदि कार्य गर्दा भोकै बस्नु पर्छ कि पर्दैन ?

उत्तरमा पूर्णिकाले भनिन्— बाजे बुद्धको धर्ममा भोकै बस्नु पर्ने नियम छैन र यो गर्नुपर्छ, त्यो गर्नुपर्छ भन्ने नातिकृति आदि केही छैन। यस्मा केही पनि अन्ध विश्वासको कुरा पनि छैन। तर मन कपटी चाहिं हुनुहुँदैन।

ब्राह्मणले भने— ए नानी ! तिमीले मलाई ब्युँभाइदियो। मलाई राम्रो बाटो देखाइदियो। बुद्धले भन्नुभएको धर्म कस्तो हलुङ्गो र राम्रो छ भनी थाहा थिएन। हाम्रा बाजे बुबाहरूले बुद्धको कथा सुन्नु हुन्नु भन्दथे। त्यस्तो होइन रहेछ।

पूर्णिकाले भनिन्— भोलिदेखि बुद्ध कहाँ जानुभई धर्म उपदेश सुनेर आफ्नो पुरानो बानि सुधार्नुहोस्। यसले कल्याण हुनेछ। पूर्णिकाको कथा सुनेपछि बुद्धकहाँ गएर ब्राह्मण सच्चा धर्मात्मा बने। मतलब कुनै पनि काम कुरा गर्दा विवेक बुद्धि पूर्वक गर्न थाले। जीवन सुखमय भयो। ❖

महत्वाकांक्षा महारोग हो

नरेन्द्रनाथ भट्टराई

महत्वाकांक्षा भनेको विषय वासना लागेको तीव्र इच्छा हो । इच्छाले ठीक बाटो लियो भने सत्मार्गबाट डोच्याउँदै सन्तोष, शान्ति र आनन्दतिर लैजान्छ भने गलत बाटो लियो भने महत्वाकांक्षाको रूप लिँदै कुमार्गबाट भन भन असन्तोष अशान्ति र दुःखमा लगिदिन्छ । महत्वाकांक्षा भनेको, यसो हुन पाए, यसो गर्न पाए, यति कमाउन पाए, यस्तो हुन थिएँ । अरूभन्दा ठूलो हुने थिएँ, प्रतिष्ठित हुने थिएँ, सुखी हुने थिएँ आदि । यो एक किसिमको कडा मानसिक रोग हो । यो रोग जति बढ्यो, उति त्यो मानिस विक्षिप्त अवस्थामा पुग्छ । अनि विक्षिप्त अवस्थाको मानिसबाट के के हुन्छ कसैले अन्दाज सम्म पनि गर्न सक्दैन । यही महत्वाकांक्षाको ज्वरोले विक्षिप्त भएका मानिसबाटै समाज र देश मात्र होइन विश्वलाई नै खतरा पुग्न लागि रहेको छ । समाजमा चोरी व्यभिचारी, घुसखोरी, कालाबजार, चोरी निकासी, वलात्कार, हत्या, युद्ध, यावत जेजति दुर्घटना घटिरहेका छन्, ती सबैका पछाडि यही महत्वाकांक्षा रहेको हुन्छ । महत्वाकांक्षालाई जसले महारोग, संक्रामक रोगको रूपमा देख्दछ, जान्दछ उसले जीवनको सार सूत्र जान्दछ ।

गुरुकुलको समयको कुरा हो । एउटा शिष्यले आफ्नो पूरा अवधि सम्म अध्ययन गरिसकेपछि पनि गुरुबाट दिक्षा पाएनन् । गुरु आमा पनि आश्चर्य भइन् । ती शिष्य संगैका अरूहरूले आफ्नो अध्ययन सकी दीक्षा पाएर फर्किसके । सबै विषयमा अध्ययन पूरा गरिसकेर पनि यिनले चाहिँ किन दिक्षा नपाएको होलान् भनी उनले पतिलाई कारण सोधिन् । पतिले भने, यिनको अन्तिम परीक्षा बाँकी छ, त्यसको लागि योग्य बनाउँदैछु । केही समय पछि शिष्यलाई बोलाएर गुरुले भने, “भोलि तिम्रो अन्तिम परीक्षा छ । भोलि बिहान सवेरै राजाको ढोकामा जाऊ “भनी भने । ती राजाको एक यस्तो प्रतिज्ञा रहेछ जुन दिनको बिहान सवेरै ढोकामा राजाले सबभन्दा पहिले देख्छन् त्यसलाई जे मागे पनि राजाले दिने । भोलिपल्ट बिहान सवेरै ती शिष्यलाई ढोकामा देखेर राजाले अगाडि आए । ‘जे जति माग्न मन लाग्छ, माग, म दिन्छु’ भने । यी कुरा सुन्दा ती शिष्यलाई के मागूँ के मागूँ जस्तो भएछ । राजालाई ‘हजुर वगैँचाको एक चक्कर लगाएर

आइबक्सियोस् त्यतिञ्जेल म के माग्ने भन्ने कुरा विचार गर्छु भने । राजाले हुन्छ भनी गएर एक चक्का मारेर फर्केर सोधे । त्यतिञ्जेलमा शिष्यले सोचेका थिए— मागनुसम्म परेपछि सय दुईसय के मागनु हजार पो “मागनु पर्ला “तर राजा नजिक आईपुग्दा नपुग्दै हजार मात्र किन लाखौँ किन नमाग्ने भन्ने विचार आयो । त्यसैवेला राजाले सोधे । तब फेरि एक चक्कर लगाउन र विचार गर्न समय मागे । राजाले हुन्छ भनी फेरि चक्कर मार्न लागे । भिक्षुको महत्वाकांक्षा यति बढ्दै गयो कि करोडबाट दरवार नै किन नमाग्ने, राज्य नै किन नमाग्ने । भन्ने विचारमा पुगे । राजा आइपुगेर “लौ त अब माग” भन्दा राज्य दरबार, रानी र राजापद समेत देऊ मेरो लुगा लगाएर तिमी बाहिर जाऊ, तिम्रो लुगा लगाएर म दरवारभित्र जान्छु भने । राजा गद्गद् हुँदै, आकाशतिर फर्केर “धन्य । भगवान हजुरको कृपा, मेरो मनोकामना पनि पूर्ण हुने भयो ।” राजाले यसो भनेको सुन्दा ती शिष्य फेरि सोचमा परे । राजाले लुगा फुकाउन के लागेका थिए, शिष्यले फेरि भने “हे राजा ! अब एकपटक एक चक्कर मार्नुहोस् म अन्तिम विचार गर्छु” भने । राजाले, “मागिसके पछि अब किन फेरि चक्कर लगाउने । मेरो लुगा लगाएर भित्र पस्नुहोस्, राजा भएर शासन चलाउनु होस्” भनी भने । शिष्य भन अलमलमा परे । पुनः एक चक्कर लगाउन आग्रह गरे । राजाले माने । राजा चक्कर मार्दै थिए । शिष्यले सोचे “जुन पद, प्रतिष्ठा, धन, राज्य, दरबार, रानी आदि कुरालाई सबभन्दा महत्वपूर्ण, माने को थिएँ, त्यो यदि तुच्छ नभएको भए, त्यो छोड्न राजा यति उत्सुक र खुसी हुने थिएनन् । मैले नबुझेको रहेछ, भन्ठानी राजा नआइपुग्दै त्यहाँबाट सुईकुच्चा ठोके । आश्रममा आएर यथार्थ कुरा गुरुलाई बताए । तब गुरुले आफ्नो शिष्यको महत्वाकांक्षाको ज्वरो, ठीक भएर स्वस्थ अर्थात् सुपात्र भएको देखेर तत्कालै दीक्षा दिइहाले ।

महत्वाकांक्षाको रोगले समाएपछि मृत्यु पर्यन्त छुटकारा पाउन सकिन्न । महत्वाकांक्षी मानिस यदि भाग्यशाली रहेछ भने सद्गुरुको सत्संग रूपी प्रसादले त्यो महारोगबाट छुटकारा पाउन सकिन्छ ।

सुखको खोजको अन्त

डा. गणेश माली

“के भएमा तँपाइलाई सुख हुनेछ” भनी दश जना मान्छेहरूलाई सोध्यौं भने हामीले दश जना मान्छेहरूबाट दश थरीका जवाफहरू पाउने छौं ।

यो परिवर्तनशील विश्वमा हरसमय हर घडी हर वस्तु हर ब्यक्तिमा परिवर्तन भै रहन्छ । मन कामनाहरू चाहनाहरू इच्छाहरू पनि बदलीरहन्छन् ।

आश्चर्यको कुरो त यो छ कि, जुन वखत हाम्रो एउटा चाहना वा इच्छा पूरा हुन्छ, त्यस इच्छा पूरा हुनमा जुन सुख थियो, त्यसको पनि अन्त हुन्छ, त्यसको ठाउँमा अन्य सुखको चाहनाहरू उत्पन्न भई राख्छन् ।

मानि लिनोस्, एक जना मान्छेलाई पाटन सम्म गएर आफ्नो साथीलाई भेटेर केही कितावहरू लिनु छ, उसको सुख यसैमा छ । यो कामना पूरा गर्न वा सुख प्राप्त गर्न अब उसलाई निम्न कामहरू गर्नुपर्थ्यो सुख प्राप्तिका चरणहरू :

- १) पाटन सम्म जान माइक्रो बस लिनु ।
- २) बसबाट ओर्ली साथीको घर पुगनु ।
- ३) साथीलाई भेटनु । र ४) कितावहरू लिनु ।

यी कामहरू ठीक संग हुदै गएमा, उसलाई हरेक काम पूरा भए वापत केही न केही सुख अवश्य मिल्छ, अन्तमा कितावहरू उसले चाहिए बमोजिम पाएमा उसको सुख पूरा हुन्छ । तर त्यसो नभएमा उसलाई दुःख हुन्छ । सुख संगै दुःख पनि गासिएर आउँछ ।

अब उसले चाहेको कितावहरू पाउना वित्तिकै अगाडी को सुख पनि सकिन्छ । तर अब नयाँ कामहरू इच्छाहरू शुभ हुन्छन् । फेरी नयाँ कामहरू शुरु हुन्छन् । यो काम कहिल्यै रोकिन्न मनमा उठेका इच्छाहरूको लहर ले हामीहरूलाई संसारमा दौडाइ रहन्छ । यस दौडको अन्त कहिल्यै हुँदैन । इच्छा र कामनाहरूले आफ्नो रूपहरूमात्र फेदै जान्छन् । तर जहिले पनि आफूले भने जस्तै परिवर्तन हुँदैनन् । परिस्थिति आफ्नो वशमा हुँदैन । यस अवस्थामा इच्छाहरू वा मनकामनाहरू पूरा गर्ने क्रममा हामीलाई दुःख पनि भै नै रहन्छन् ।

संसारमा सबैले अनेकौं इच्छाहरू लिएर आफ्नो

जीवन शुरु गर्छ । परिस्थिति बदलिन्छ, स्वयं आफैमा पनि परिवर्तनहरू हुन्छन्, इच्छाहरू, कामनाहरू पनि बदलिन्छन् । धेरै परिवर्तनहरू आफ्नो नियंत्रणमा नहुने हुन्छन् । आफूले चाहे जस्तो नहुने हुन्छ ।

आफूले, चाहे जस्तो अवस्था नहुनु, आफूले चाहे जस्तो मान्छे नहुनु, कहिले स्वास्थ्य ठीक नहुनु, यस्ता सबैबाट दुःख नै हुन्छ । फेरि वृद्धावस्था र मृत्यु त हुँदैछ । जीवनलाई सुख कामना र इच्छाहरूले कहिल्यै नछोडे जस्तै, दुःखहरूले पनि कहिल्यै छोडदैनन् ।

त्यसैले भगवान बुद्ध भन्नुहुन्छ—जन्मनु दुःख हो, रोगीहुनु दुःख हो, वृद्धावस्था दुःख हो, मृत्यु दुःख हो, अप्रिय संयोग दुःख हो, प्रिय वियोग दुःख हो, मनलेचाहेको नपाउनु दुःख हो । रूनु पिटनु, चिन्ता, परेशानी, शोक, आदि दुःख हुन्, संक्षेपमा भन्ने हो भन्ने यो मन युक्त शरीर (पाँच स्कन्धहरू) नै दुःख हो ।

संसारमा धेरै थोक हुन्छन् जुन हामी चाहदैनौं र धेरै थोक हुँदैनन् जुन हामी चाहन्छौं सुख एउटा यस्तो चीज हो जुन नपाएमा हामीलाई बेचैन हुन्छ, छटपटाइ रहन्छौं, जुन पाए पछि विलाएर जान्छ । सुख एउटा यस्तो गन्तव्य हो जहाँ पुगेपछि त्यो रहन्दैन । सुख कहिल्यै वास्तविक नहुने सपना जस्तो हो । सुखेच्छा, सुख कामना नै दुःखको कहिल्यै नसक्ने श्रोत हो ।

एउटै सिक्काको दुईपाटा जस्तो यो दुख रूपी समस्याबाट मुक्ति पाउने कुनै उपाय छ त ? एक पुस्तापछि अर्को पुस्ता गरी अनन्त काल सम्म यो समस्याबाट पीडित हुनु पर्ने बाध्यताबाट कसरी छुटकारा पाउन सकिन्छ ?

मानव इतिहासमा पहिलो पल्ट, आज भन्दा करीव २६०० वर्ष अगाडी एशिया महादेशको क्षितिजमा एउटा यस्तो तारा उडाए, जो युगान युग देखि प्राणी मात्रलाई सताउँदै आइरहेको दुःखरूपी समस्याबाट मानव मात्रलाई प्राण दिने महामानव भएर निस्के । नेपालको लुम्बिनीमा जन्मनु भइ कपिल वस्तुका राजकुमार सिद्धार्थले उनन्तीस वर्षको वैशमा नै राजकीय सुख सुविधा परिवार सबकुछ त्यागी, यस दुखरूपी समस्या

समाधान गर्ने महम संकल्प लिएर वेधर भई श्रमण रूप धारण गरी ज्ञानको खोजमा लागे । ६ वर्ष लामो तपस्या र स्वाध्याय पश्चात् एक दिन बोधिवृक्ष मुनि आसन जमाइ ध्यानस्थ भइरहँदा उनमा अपूर्व प्रज्ञाको आलोक पैदा भयो । जुन आलोकमा उनले दुख समस्यालाई सम्पूर्ण रूपमा देखे, समस्याको कारणलाई देखे । कारणको निरोधलाई देखे, र दुःख निरोधको मार्गलाई पनि देखे । आफूले देखेको ज्ञानलाई आफ्नो परिशोधित समाहित मन रूपी प्रयोग शालामा परिक्षण गरी हेरे, आफै दुःख बाट विमुक्त भएको अनुभव गरे, अनि आफू बुद्ध भएको घोषणा गरे । दुःख, दुःखको कारण, दुःखको निरोध, र दुःख निरोध गर्ने मार्ग, यी चार वटा सत्यहरूलाई चार आर्य (श्रेष्ठ) सत्य भनिन्छ ।

यी ४ सत्यहरू बुद्धले कल्पना गरिएका सत्यहरू थिएनन् । परन्तु, जस्तो वास्तवमा प्रकृतिमा छ त्यस्तै उनले छल्लग देखेका सत्यहरू हुन् । सम्यक दृष्टिले हेर्दा हामी सबैले पनि ती ४ आर्य सत्यहरूलाई त्यस्तै देख्न सक्छौं । मानवताको कल्याणको लागि यी चारवटा सत्यहरूलाई प्रकाशमा ल्याउनु अघि उनले सावधानी पूर्वक सूक्ष्माति सूक्ष्म रूपमा प्रयोग गरी परिक्षण गरेका थिए ।

हामी संसारी प्राणीहरू सुखको पछाडि दौडि रहन्छौं, किनकि वास्तवमा हामी भित्र निरन्तर पैदा भइरहने दुःखले हामीलाई सुख पछाडी दौडीरहन अभिप्रेरित गरी कुतकुत्याई रहेको हुन्छ, इन्द्रियहरू सहितको हाम्रो मनले अनवरत हाम्रो वातावरण सित कृया प्रतिकृया गरीरहेको हुन्छ, जसमा इन्द्रियहरूले विषयहरूको स्पर्श बाट प्राप्त वेदनाहरूको कारण तृष्णा उत्पादन भैरहेको हुन्छ, जसले हामीलाई सुख रूपी दौडमा लाग्न उप्रेरित गरीरहेको हुन्छ र वास्तवमा दुःख उत्पन्न गरीरहेको हुन्छ । महासतिपट्टान सुत्तमा बुद्धले यसवारे विस्तृत रूपमा देशना गर्नुभएको छ ।

हामीले आर्य अष्टांगिक मार्गमा दृढ संकल्पकासाथ लाग्ने अभ्यास ले हाम्रो मन भित्र पैदा भैरहने तृष्णाको धारलाई उत्पन्न हुनवाट रोक लगाउँछ । त्यहीँ हाम्रो सुख चाहना, कामेच्छाको पनि अन्त हुन्छ, र दुखको पनि अन्त हुन्छ । हाम्रो सुखको खोजको पनि अन्त हुन्छ ।

बुद्ध-धर्मको प्रभावले सांसारिक प्राणिहरू दुःखवाट मुक्त होउन् ! सबैलाई शान्ति होस् । ❖

धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरू

क्र.सं. ७११

श्रीमान रबि नेपाली

ढल्को, काठमाडौं

रु. १०००/-

क्र.सं. ७१२

श्रीमान गिता प्रसाद लाखे

मंगल बजार, पाटन

रु. ११००/-

क्र.सं. ७१३

श्रीमती पद्मा श्रेष्ठ

ग्वंगवुं: गा.वि.स. वडा नं. ६

रु. १००५/-

क्र.सं. ७१४

पूर्ण देवी मानन्धर

पूजामार्ग ताहचल, काठमाडौं

रु. १००५/-

क्र.सं. ७१५

आरती रजित मजिपात

जैसिदेवल, काठमाडौं

रु. १०२०/-

क्र.सं. ७१६

श्रीमान् विजयहर्ष तुलाधर

असन, भोटाहिटी, काठमाडौं-३०

रु. १०५०/-

ध्यानकुटी मैत्री केन्द्र बाल आश्रमलाई सहयोग

- १) भोमी बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थावाट शैक्षिक सामाग्री सहयोग
- २) प्रवजित दिवस - रु. २०००/-
- ३) केशचन्द्र शाक्य - रु. ५००/-
- ४) इन्द्रनारायण मानन्धर, चागः - रु. २०००/-
- ५) बाबुराजा तुलाधर - रु. ५००/-
- ६) उपासना उलकको जन्मदिनको श्याम सुन्दर श्रेष्ठले रु. ४८८९ को खाद्यान्न दान ।
- ७) सुर्यमाया चित्रकार, मैतीदेवीको तर्फवाट स्व. आमा बुबाको पुण्यस्मृतीमा - रु. १६,०००/-

बुद्धम् शरणम् गच्छामी

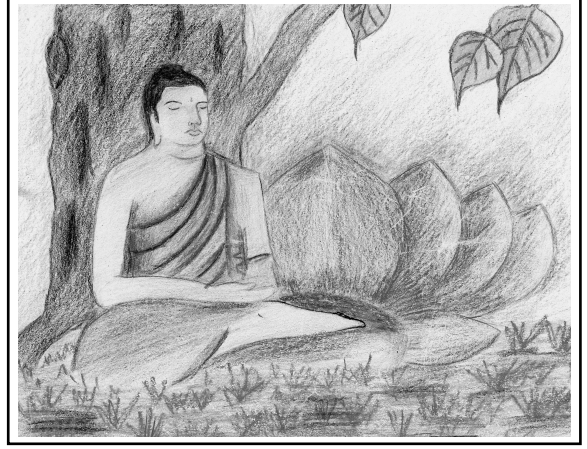
कृष्णप्रसाद भण्डारी

‘अहिंसा परमो धर्मः’ गौतम बुद्धको महामन्त्र थियो । सम्पूर्ण प्राणीमाथि दया, करुणा, मैत्री र क्षमाशील हुनुपर्छ भन्ने बुद्धको सिद्धान्त थियो ।

गौतम बुद्ध लुम्बिनी र शान्ति एक अर्काका पर्याय बनि सकेका छन् । वर्तमान नेपालमा शान्तिको कामना गर्ने जोसुकैले बुद्धका वाणी, उपदेश र सन्देशलाई हृदयङ्गम गर्‍यो भने शान्ति खोज्न टाढा जानुपर्दैन । अहिंसा, प्रेम, मेलमिलाप र आपसी सद्भावबाट नै शान्तिको उदय हुन्छ । सत्य, न्याय परोपकार अनि मायाबाट मान्छेमा महानतम विचार चरित्रको विकास हुन्छ । यिनै गुण र धर्मलाई आत्मसात् गरी जीवन सार्थक बनाउने महान् उद्देश्यमा आफ्नो सम्पूर्ण जीवन उत्सर्ग गरेकाले गौतम बुद्ध संसारभर शान्तिका अनुयायी र बौद्धधर्मका प्रवर्तक बने । एसियाका ज्योति बनेर सर्वत्र शान्तिदीप प्रज्वलन गरे ।

‘अहिंसा परमो धर्मः’ गौतम बुद्धको महामन्त्र थियो । सम्पूर्ण प्राणीमाथि दया, करुणा, मैत्री र क्षमाशील हुनुपर्छ भन्ने बुद्धको सिद्धान्त थियो । अहिंसाबाट नै शान्ति प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने उनको अटल विश्वासले नै उनलाई बुद्ध बनायो । राजदरबारको सुखसयल, भोगविलास र वैभवमा उनको पटककै रुचि थिएन त्यसैले उनले मध्यरातमा सम्पूर्ण राजपाट छाडी गृहस्थी जीवनबाट उम्कने निधो गरे । संसार दुःखको घर हो यसबाट मुक्ति पाउन तपस्या गर्नुपर्छ भन्ने चेतनाले उनलाई वैराग्यतर्फ डोर्‍यायो । फलस्वरूप उनले एकदिन बाटामा बिरामी, बूढो मानिस र लास देखे । यसबाट उनमा जिज्ञासा उत्पन्न भयो— मान्छे किन बिरामी हुन्छ, फेरि कसरी मान्छे बूढो हुन्छ र एकदिन मृत्युको मुखमा पुग्छ भन्ने कौतूहलले उनलाई साच्चै सतायो । यी सबै प्रश्नको समाधान खोज्न उनले ज्ञानमार्गको बाटो रोजे । भारतको गयास्थित बोधीवृक्ष (पीपल)को छहारीमा मुक्तिको बाटो पत्ता लगाउन उनी तपस्यामा लीन भए । करिब ६ वर्षको कठोर तपस्याबाट उनले ज्ञान प्राप्त गरे । ज्ञान प्राप्त भएपछि आफ्ना शिष्यहरूलाई सर्वप्रथम सारनाथमा धार्मिक प्रवचन, उपदेश शान्तिको सन्देश दिन थाले ।

बुद्धका पाँच स्वरूप (मूर्ति) प्रसिद्ध छन् जसलाई वैरोचन, अक्षोभ्य, रत्नसम्भव, अमिताभ र अमोघसिद्धि

भनिन्छ । यी मूर्तिहरू नेपालका ३५ वटा बुद्ध विहारमा दर्शन, अवलोकन गर्न सकिन्छ । ललितपुरको लगनखेलमा अशोक चैत्य छ जहाँ वैरोचन बुद्धको मूर्ति प्रतिष्ठापित छ । त्यस्तै नेपालमा स्वयम्भू महाविहार, भारतको मगधराज्यमा विक्रमशिला, पाकिस्तानमा तक्षशिला, श्रीलङ्गामा ताम्राशिला, थाइल्याण्डमा स्वर्णशिला र तिब्बतमा त्रिपिटक नामका महाविहार स्थापना गरिएको छ । जहाँ बौद्ध धर्मावलम्बीले अगाध आस्था र भक्ति प्रकट गरी बुद्धवाणीको अनुशीलन गर्दछन् । स्वयम्भूका दुई आँखाको अर्थ करुणा र ज्ञान हो । मान्छेमा करुणा र ज्ञान भएन भने ऊ अधुरो मानिन्छ त्यसैले बुद्धका दुई आँखाबाट हामीले करुणा र ज्ञानको प्रेरणा लिनुपर्छ ।

भारतका सम्राट अशोकले लुम्बिनीमा स्तम्भ निर्माण गराएका थिए जसको उचाइ ३० फिट १०.५ इञ्च छ । यो स्तम्भ अहिले लुम्बिनीको आकर्षणको केन्द्र बनेको छ । लुम्बिनी रुपन्देही जिल्लाको पश्चिम दक्षिण भागमा स्थित बौद्धमार्गीहरूका लागि विश्वप्रसिद्ध स्थान हो । पाल्पाका तत्कालीन बडाहाकिम खड्ग शमसेरले सर्वप्रथम त्यहाँ अशोक स्तम्भ भएको पत्ता लगाएपछि १ डिसेम्बर १८९६ मा डा. ए.ए. फुहररले लुम्बिनीको अध्ययन गरेपछि सर्वप्रथम बुद्धको जन्म लुम्बिनीमा भएको तथ्य प्रकाशमा आएको थियो । त्यसपछि १८९९ मा भएको व्यापक उत्खननपछि लुम्बिनी नै बुद्धको जन्मस्थल हो भन्ने पुष्टि भयो । त्यसपछि त्यहाँ हालसम्म लगातार उत्खनन भइरहेको छ ।

लुम्बिनीमा हाल रहेको महत्वपूर्ण पुरातात्विक अवशेषमा अशोकस्तम्भ छ जसलाई मौर्य सम्राट अशोकले बनाएका थिए । त्यसपछि अर्को महत्वपूर्ण कुरा मायादेवीको मन्दिर हो । यस मन्दिर भित्र बुद्ध जन्मिएको कुरा प्रस्तर मूर्तिमा कुँदिएका छन् । उक्त मूर्तिमा मायादेवी सालको रुखको हाँगा समाएर उभिएकी छिन् भने छेवैमा शिशु बुद्ध रहेका छन् । मूर्तिका दायाँबायाँ दुईवटा मूर्ति छन् जसमध्ये नारी मूर्तिलाई प्रजापति गौतमी र पुरुष मूर्तिलाई देवराज इन्द्र मानिएको छ । बुद्धको जन्म भएको सात दिनमा नै मायादेवीको मृत्यु भएकाले बुद्धको पालनपोषण गौतमीबाट भएको बुझिन्छ । त्यसपछि लुम्बिनीमा रहेको अर्को पवित्र स्थल पुष्करिणी, सिद्धार्थ पोखरी आदि नामले पुकारिने ५०-५० फिटको पोखरी रहेको छ जसमा बुद्धको जन्मपश्चात् त्यहाँ स्नान गराइएको विश्वास गरिन्छ । बुद्धको मावली गाउँको नाम रामग्राम हो, यो अहिले नवलपरासी जिल्लामा पर्छ ।

हाल लुम्बिनीको व्यापक उत्खनन र विकासका लागि विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगमा प्रो. केन्जो टाँगोले तयार गरेको लुम्बिनी गुरुयोजना सञ्चालित छ । यसको समन्वय लुम्बिनी विकास कोषबाट भइरहेको छ । हाल बेला बेलामा गौतम बुद्धको जन्म भारतमा भएको थियो, भनेर प्रचारप्रसार गरिँदैछ । भारतमा लुम्बिनीको प्रतिरूप निर्माण गरेर भ्रम फैलाउने काम पनि भइरहेका छन् । भारतको बस्ती जिल्लाको पिपरहवा भन्ने ठाउँ शाक्य राजाको राजधानी थियो भन्ने भारतीय पक्षको दावी थियो जुन निराधार र गलत भएको पुष्टि भइसकेको छ । लुम्बिनीको पुरातात्विक उत्खननले भारतीय दावीलाई मिथ्या साबित गरिदिएको छ । पहिलो विश्व बौद्ध सम्मेलन सन् १९५० मे २५ मा श्रीलङ्गामा भएको थियो भने चौथो र पन्ध्रौँ काठमाडौँमा सम्पन्न भएको थियो । २०४३ साल मङ्सिर १२ गते पन्ध्रौँ विश्व बौद्ध सम्मेलन नेपालमा भयो भने अठारौँ सम्मेलन ताइवानमा भएको थियो । हाल भारत, चीन, जापान, बर्मा, थाइल्याण्ड, कोरिया, अमेरिका आदि देशमा बुद्धधर्मको प्रचारप्रसार व्यापक रूपमा भइरहेको छ । ती देशमा बुद्ध विहार, चैत्य, मठमन्दिर र गुम्बा निर्माण गरिएका छन् जसले बौद्धधर्म र शान्तिको सन्देशलाई विश्वव्यापी बनाएको छ । ❖

(साभार- 'गोरखापत्र' २०६९ वैशाख २३ गते)

छान मन्दिरको शुद्धताका नियमहरू-२

प्रस्तुती- शुभरत्न शाक्य

- (३) एक आपसमा पैसा लेनदेनको कारोवार नगर्ने ।
- (४) भिक्षु संघको विनय नबिगार्ने ।
- (५) आफ्नो लागि सम्पत्ति नजोड्ने, जम्मा नगर्ने ।
- (६) आफ्नै लागि गुम्बा र विहार नबनाउने ।
- (७) आफ्नै लागि उपासक र उपासिकाहरू नराख्ने ।
- (८) आफ्नै लागि चन्दा ग्रहण नगर्ने ।
- (९) व्यक्तिगत सम्पत्तिको लागि व्यापार नगर्ने ।
- (१०) आफ्नो लागि खानापिना एकलै नबनाउने ।

व्यवस्था भनेको सिंठीहरूको भन्दा हो जसले ठीक तरिकाले विस्तारै एक-एक सिंठी गर्दै माथि उन्नतितर उक्ला लगाउँछ । एउटा स्वस्थ व्यवस्थापनले मात्र त्यहाँ स्वस्थ भिक्षु संघ हुन सक्छ र त्यसपछि मात्र बुद्ध धर्मले जीवन शक्ति प्राप्त गरी अगाडि जानसक्छ । समय, परिस्थिति, स्थान र मानिसहरूका सहभागिता सुहाउँदो हुनेगरी व्यवस्था हुनुपर्दछ किनभने त्यहाँ कट्टर र परम्परावादीको लागि कुनै ठाउँ हुँदैन ।

यस्ता धेरै राम्रा कुराहरू यस कितावमा लेखेका रहेछन् । शीलपालन सम्बन्धी अर्को रोचक कुरा यस्तो छ- “शीलहरू उल्लङ्घन नगरीकन शील ग्रहण गर्नु भण्डै असम्भव छ तर शीलहरू ग्रहण नगर्दा उल्लङ्घन गर्दाको नकारात्मक कर्मको बारेमा मैले कुनै चिन्ता लिनुपर्दैन ।” साँचै कुरा गर्ने हो भने आफूले ग्रहण गरेका शीलहरू बिग्रँदा तिनीहरूका नकारात्मक कर्म सार्ने वा थोरै हुन्छ । यस्तो किन भएको भन्दा त्यहाँ प्रायश्चित्त र त्यस्तो काम गर्न पुगेकोमा दुःख हुन्छ । यस्ता मानिसहरूले मुक्ति प्राप्त गर्ने त्यहाँ अझै मौका छ । शील ग्रहण नगर्नेले शील बिगार्दा त्यहाँ पढ्नुतो हुँदैन । त्यसले नकारात्मक कर्म अझै बढी हुन्छ किनभने तिनीहरू व्यवहार सुधार्दैनन् । यस्ता मानिसहरू जनावर, भोका प्रेत भएर अथवा नरकमा जन्म लिन्छन् ।

मैले पहिले पहिले थेरवाद ग्रन्थहरूमात्र हेर्ने तर यी महायान ग्रन्थ अध्ययन गर्दै जाने क्रममा थेरवाद, महायान र वज्रयान यी तीन मात्र नभई भगवान् बुद्धको चौरासी हजार उपदेशहरू सबै चौरासी हजार यान नै हुन् सबै दुःख मुक्तिको साधन जस्तो लाग्न थाल्यो । यी कितावहरू नेपालका सबै विहारमा पुग्नु पर्दछ । कुनै एक विहारको कुनै एक कोठामा मात्र सीमित नभई नेपालका सबै अञ्चल र जिल्लामा बस्ने बौद्धहरूले देवकाजी शाक्यज्यूले अनुवाद गर्नु भएको यस किताव पढ्न पाओस् भन्ने सदिच्छा छ । ❖

मनुष्य जन्मको महत्व

पूर्णमान महर्जन

संसारमा धेरै प्राणीहरू छन् । विभिन्न प्रकारका प्राणीभन्दा मानिस सर्वथा पृथक रूपमा सोच विचार राख्न सक्ने प्राणी हो । स्मृति, शिल्पशास्त्र, कृतज्ञता, परस्पर कर्तव्य पालन धर्म, विवेकशील, चिन्तनशील आदि विशेष गुणहरू मानिसमा विद्यमान छन् । सायद उपरोक्त गुणहरूको कारणले होला, मानिसलाई सर्वश्रेष्ठ प्राणी मानिन्छ । तर कहिलेकाहीं मानिसले मनुष्यत्व र सत्पुरुषत्वको भावना बिर्सेर बहुजन हिताय बहुजन सुखायको कार्यभन्दा पशु समान आचरण गर्दछन् । आफ्नो मनुष्य जन्मको महत्व र वास्तविक कर्मलाई छोडेर क्षणिक सुख आनन्दको लागि सिमा बाहिर रहेर कार्य सम्पादन गर्दछन् । सुमार्ग बिर्सेर समाजमा विकृति बढाउँछन् । त्यसैले सुमार्गमा लागेको चित्तले आफूलाई जति उपकार गर्दछ, त्यति उपकार बाबुआमा र कुटुम्बले समेत गर्न सक्दैनन् भन्ने वास्तविकता मानिसले बिर्सनु हुँदैन ।

सामान्यतः मानिसको चित्तमा कुशलभन्दा अकुशल कुराको बढी चलखेल हुने गर्दछ । एकदिन मै कुनचाहिं बढी उत्पन्न हुन्छ, भन्ने कुरा स्वयम् आफैले अनुमान गरी थाहा पाउन सकिन्छ । त्यसैले सुगतिभन्दा दुर्गतिमा जाने सत्वहरू बढी हुन्छन् । यस सम्बन्धमा एकपल्ट भगवान बुद्ध जेतवन विहारमा रहनु भएको बेला नङ्गमा अलिकति धुलो राख्नु भई भिक्षुहरूलाई मेरो नङ्गमा धेरै धुलो छ, कि यो पृथ्वीमा धेरै धुलो छ, भनी प्रश्न राख्दा भिक्षुहरूले भगवान् बुद्धको नङ्गमा भएको धुलो पृथ्वीमा भएको धुलो भन्दा अत्यन्त अल्प छ, भनी उत्तर दिएका थिए । अनि भगवान बुद्धले ठीक यसरी नै सुगति भूमिमा उत्पन्न हुने सत्वहरू यो नङ्गको धुलो भैं थोरै छन्, परन्तु दुर्गतिमा उत्पन्न हुने सत्वहरू महापृथ्वीको धुलो समान धेरै हुन्छन्, भनी भिक्षुहरूलाई उपदेश दिनु भएको थियो । धम्मपदमा पनि उल्लेख गरिएको छ—

“अन्धभुत्तो अयं लोको, तनुकेत्थ विपस्सति ।

सकुणो जालमुत्तोव, अप्पो सग्गाय गच्छति ।”

अर्थात् यो संसार अन्धो छ, आँखा हुने मानिस थोरै मात्र छन् । जालबाट मुक्त हुने चराहरू जस्तै थोरै मात्र स्वर्ग जान्छन् ।

मनुष्यलाई उसको अकुशल चित्त, लोभ, मोह, द्वेषले दुर्गतितर अग्रसर गर्दछ । दुर्गति भुवनमा पतन भएकाहरू दान, शील, भावनासंग भनभन टाढिदै जान्छन् । अकुशल काय, वची र मनोकर्मले दुर्गतिमा पतन भएका प्राणीहरू फेरि मनुष्यलोकमा आउने मौका साह्रै नै कठिन र दुर्लभ हुन्छ । अपाय भूमिमा पतन भएकाहरू समुद्रमा खसेका ढुङ्गा जस्तै एक जन्मपछि अर्को जन्ममा भनभन तलतिर थिग्रिदै जान्छन्, तलतल दब्दै जान्छन् । त्यसैले मनुष्य जन्मको महत्व र दुर्लभता बुझ्नेहरू दान, शील र भावनालाई आफ्नो नित्यकर्म सम्भन्धन् । पुण्य सञ्चय संग्रहलाई सुख ठान्छन् । हामीले अहिले प्राप्त गरेको सुख, ऐश्वर्य भोग सम्पत्तिलाई आशक्ति राखी जीवन बिताएमा दुर्गतिमा पलायन हुने सोच विचार गरी मनुष्य जन्मबाट तल झरेर सुगति प्राप्त गर्न असम्भव प्रायः छ, भन्ने कुरा मनन गर्दछन् । भगवान बुद्धको अमृतवचन—

“सब्ब पापस्स अकरणं, कुसलस्स उपसम्पदा ।

सच्चित्त परियोदपनं, एतं बुद्धानसासनं ।”

“कुनै पाप नगर्नु, पुण्य सञ्चय गर्नु, आफ्नो चित्तलाई शुद्ध गर्नु” यही बुद्धहरूको शिक्षा हो, लाई सिरापर राखी भव सम्पत्तिमा गौरव राख्दछन्, भोग सम्पत्तिमा होइनन् ।

शङ्कपाल जातक मनुष्य जन्मको महत्व र दुर्लभतालाई यसरी उल्लेख गरिएको छ । एकपल्ट शङ्कपालनामक नागराज पोखरीको किनारमा बस्दै गरेका थिए । त्यसबेला सिकारीबाट निराश भएर खाली हात फर्केका सिकारीहरूले मासुको लागि नागलाई पिट्न थाले । जे-जस्तो गरेपनि सहेर बसेका नागलाई देखेर संयोगवस त्यहाँ पुगेका अलार नामक एक जना व्यापारीले सिकारीहरूलाई धन द्रव्य दिएर छोड्न लगाएपछि अलारले “तिमी किन त्यसरी आफूलाई भएको कष्ट सहेर बसेको ?” भनी सोध्दा नागराजा (बोधिस्त्व)ले जवाफ दिए— “मैले मनुष्य योनिको कामना गरी यो पराक्रम गरेको हुँ । यसको कारण निःसन्देश यही नै हो । मनुष्यलोक छोडि अन्य कुनैपनि लोकमा राम्ररी

शुद्धि र संयम गर्न सकिंदैन । मनुष्य योनि प्राप्त गरेर मात्रै जन्म मरणको अन्त्यत्व निर्वाण प्राप्त गर्न सकिन्छ ।”

त्यसैले मनुष्य जन्म दुर्लभ छ र यसको ठूलो महत्त्व छ । भौतिक शरीर निष्कृत्य भएपछि या मृत्यु पछि भ्यागुतो उफ्रे जस्तै उफ्रेर निष्कृत्य मृत शरीरलाई छोडेर अर्को भौतिक शरीरको खोजीमा भौतारेर जाने चेतना/चित्तले कर्मानुसार कहाँ कुन जन्म लिन जान्छ हामीलाई थाहा छैन । जन्म मरणको अन्त्यत्व निर्वाण प्राप्त गर्न सक्ने जन्म भनेको यही मनुष्यको जीवन हो । त्यसैले अप्रमादी

सन्दर्भ सामग्रीहरू :

- १) महास्थविर अ.लेदी सयादो (२०६०) कम्मद्वान-दीपनी, लक्ष्मी मानन्धर, काठमाडौं (सम्पादक भिक्षु शोभन, अनुवादक महेन्द्ररत्न शाक्य) ।
- २) आ. भिक्षु, कुमार काश्यप (२०५८) दश पारमिता, सुखी होतु नेपाल, भृकुटीमण्डप, काठमाडौं ।
- ३) धर्मकीर्ति मासिक (२५५५ बु.सं.) वर्ष २९, अङ्क ७ धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी, धर्मकीर्ति विहार, नघः, काठमाडौं ।

भइ चतुरार्य सत्यको व्यवहारमा अनुकरण अवलम्बनको साथै

“किच्छो मनुस्स पटिलाभो, किच्छं, मच्चान जिवितं ।
किच्छं सद्धम्मसवणं, किच्छो बुद्धानंउप्पादो ।”

“मनुष्य भएर जन्मनु दुर्लभ, मर्नुपर्ने शरीर लिएर बाँच्नु दुर्लभ, सद्धर्म श्रवण गर्नु दुर्लभ र बुद्धको प्रार्थना पनि दुर्लभ” बुद्धवाणीलाई चिन्तन मनन गरी यस जीवनको शदुपयोग गरेर दुर्लभ सुख, निर्वाणलाई सुलभ बनाउन सकौं ।

यही कामना छ । ❖

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो ।
उपज्जित्वा निरूज्झन्ति तेसंरुपसमो सुखो ॥

जन्म :

वि.सं. १९९७ भदौ ५ गते
ऋषि पञ्चमी

दिवंगत :

वि.सं. २०६८ फागुण २२ गते
सोमवार

दिवंगत इन्द्रलाल नकर्मि

धर्मकीर्ति पत्रिकाया विशेष सदस्य इन्द्रलाल नकर्मि थ्व हे वंगु २०६८ साल फागुन २२ गते ९५ दँया वैशय् दिवंगत जुयादिल । वयकःया सुगति कामना यासे पुण्यानुमोदन यानाचवना ।

धर्मकीर्ति पत्रिका परिवार

७ दिने प्रव्रज्या जीवनको अनुभव

इना बज्राचार्य, ढल्को

म रत्न विपश्यना विहारमा पहिलो पटक प्रवेश गरेकी थिएँ। यो भन्दा पहिला म विहारमा जाने बानी र सोच थिएन। कहिले काहीं श्रीघः विहारमा जाने गर्थेँ। तर बुद्ध शिक्षा बारे ज्ञान लिने मौका पाएको थिएन। बुद्ध शिक्षा बारे केही जानकारी लिने इच्छा भने थियो ममा। त्यसैले मेरी आमाले मलाई रत्न विपश्यना विहारमा चले को यस कार्यक्रममा भाग लिन पठाउनुभयो। विहारमा पहिलो पटक प्रवेश गर्दा मेरो अनुभव छुट्टै थियो। यहाँको वातावरण बाहिरको वातावरण भन्दा छुट्टै थियो। शान्तपूर्ण वातावरणले भरिएको यस विहारमा नम्रता थियो। यहाँ आएर मैले ध्यान बस्न सिकें। सबभन्दा पहिले त भगवान् बुद्धलाई कसरी वन्दना गर्ने भन्ने कुरा सिकें मैले। बुद्ध वन्दना, मैत्री भावना, दश पारमिता आदि पढ्न सिकें। यहाँ आउनु भन्दा पहिला मलाई यी विषयहरूमा केही ज्ञान थिएन। ध्यान गर्दा हाम्रो दिमाग शान्त हुने रहेछ। गुरुमां र भन्तेले सिकाउनु भए अनुसार ध्यान गरी मैले आफ्नो मनलाई नियन्त्रणमा लिने प्रयास गरेँ। ध्यान गर्दा आफ्नो स्वास बाहिर गएको र भित्र आएको अनुभव भयो। स्वास बाहिर जाँदा पेट सुक्ने, स्वास भित्र आउँदा पेट फुल्ने चाल पाएँ। यो पेट सुक्ने र फुल्ने अवस्थालाई नियाली रहने बेला पनि मन बाहिर भागदो रहेछ। अनि आफैले होश राखेर तीन पटकसम्म मन बाहिर गयो भनी आफूले आफैँलाई सचेत पार्ने काम सिकें। यसरी सचेत पारिसकेपछि बाहिर भागेको मन फेरि स्वास बाहिर गएको र भित्र आएकोलाई नियाले कार्य गर्न फर्किने रहेछ। कहिले काहीं बाहिरबाट केही आवाज आउँदा हाम्रो मन भ्रसङ्ग हुने गर्छ। यस्तो अवस्थामा पनि आवाज सुनियो भनी तीन पटकसम्म आफूले आफैँलाई सचेत पार्नुपर्ने रहेछ। जब यसरी सचेत पारिन्छ तब बाहिर भागेको मन फेरि फर्केर आफ्नो काम गर्दो रहेछ। यसरी मैले सकेसम्म यो चञ्चल मनलाई एकचित्त पारी स्वास भित्र आएको र बाहिर गएको काममा व्यस्त राख्ने प्रयास गरेँ। यस्तो कार्यमा व्यस्त रहुञ्जेल मेरो मनले शान्ति र आनन्दको अनुभव गर्‍यो। यस ७ दिने प्रव्रज्या शिविरमा ध्यान मात्र होइन अन्य रोचक विषयहरूमा कक्षा पनि सञ्चालन भएको थियो। जुन यसरीछन्— १) Art Class २) MC Class ३) Maitry Class ४) अष्टशीलको महत्त्व ५) आमाबुवाको गुणहरू ६) मङ्गल सूत्रको ज्ञान आदि।

Art Competition पनि भएको थियो। यस शिविरमा सबै राम्रा ज्ञानवर्द्धक शिक्षाहरू सिकाइयो जसले भविष्यमा हामीलाई धेरै मद्दत पुऱ्याउने छ भन्ने आशा लिन सकिन्छ। गुरुमां भन्तेहरूले हामीलाई धेरै ज्ञानवर्द्धक उपदेश एवं कथाहरू सुनाउनु भयो।

पढ्ने मात्र होइन यस शिविरले हामीलाई बाहिर घुमाउनु पनि लग्यो। यति मात्र होइन हामीलाई हाजिर जवाफमा पनि भाग लिन लगाइन्थ्यो।

यो ७ दिने प्रव्रज्या शिविरको छुट्टै अनुभव भयो। यहाँ बस्दा घरपरिवारको सम्भनाले पनि कहिले काहीं सताउने गर्थ्यो। तैपनि साथीहरूसँग दिन बिताउनु पाउँदा कसरी ७ दिन बित्यो चालै पाइएन। जेहोस् मैले यस ७ दिने प्रव्रज्या शिविरमा भाग लिएँ। धेरै आनन्द र सुखको अनुभवगरी आफूले आफैँलाई धन्य सम्भें। ❖

पलेस्वां

प्रेमलक्ष्मी तुलाधर

ध्याचःया थासं त्वःगु स्वां

व खः पलेस्वां

ध्याचःयात छखे लाकाः

भ्यातनाःनं नं मथीकुसे

बिल वं थःगु अस्तित्व

स्वांया लानी जुयाः

यः वइत सकसिनं

थः पिनि समेतं

द्यःयात बिल वं थाय्

अमूल्यगु आशन जुयाः

सकसिगु नितिं हःपाः बिल

पलेहःथे च्वंगु मिखा जुयाः

थुइका बिल वं

स्थिर जुइमखु थ्व प्राण धकाः

शिक्षा बिल वं

क्लेश तापाकाः च्वं धकाः

अर्ति विलं वं

मोहलय् भुलेजुइमते धकाः

बुद्धि बिल वं

चित्त शुद्ध याय्गुधकाः ।

दैनिक जीवनमा पञ्चशीलको महत्व

कुनै समय एक देशमा गृहस्थ बस्थ्यो । उनी दैनिक जीवनमा पञ्चशीलको पालना गर्दथ्यो । समय बित्दै गयो र उनको मनमा फेरबदल आयो । दैनिक पञ्चशील पालना गर्नेले पञ्चशिलको पाँचौं शील (जाँड, रक्सी नखाने) अनावश्यक लाग्यो । उसले बजार गएर जाँड किनेर जाँड खायो । अलि कति मात्र खाँदा कसको के बिग्रिन्छ र भनेर उसले रक्सी खाँदा धेरै मात्तियो । यसरी उसको एउटा शील उसले पालन गर्न छोड्यो । जाँड खाएर मात्तिरहेको समयमा एउटा छिमेकीको कुखुरा उसको घरमा छिर्यो । कुखुरालाई देखे बित्तिकै उसको मनमा पाप उठ्यो । उसले त्यो कुखुरालाई मारी त्यसको मासु खायो । यसरी उसको दोस्रो तेस्रो शील पनि च्युत भयो । केही समय पछि उसको छिमेकी आइ उसको कुखुराको बारे सोध्न थाल्यो छिमेकीलाई नाना थरिका गाली दिई पठाए । यसरी उसको चौथो शील (भुठो नबोल्ने) पनि च्युत भयो । विस्तारै उ रक्सीको लटमा फस्यो र केही समय पछि उसको पाँचौं शीलबाट च्युत भए ।

शरीर, वचन र मनबाट खराब परिणाम हुन नदिन पालना गर्नुपर्ने नियमहरू भनेको शील हो । पाँच शीललाई पञ्चशील भनिएको हो ।

पञ्चशील यस प्रकार छन् :-

- पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- अदिन्नादाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- कामेसु मिच्छाचारा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- मुसावादा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
- सुरामेरय मज्जपमादट्ठाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।

पहिलो शील “पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं समादियामि” हो । यो शब्द पाली भाषामा लिखित छ । यस शीलको अर्थ कुनै प्राणीको हिंसा नगर्नु हो । दोस्रो शील “अदिन्नादाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि” हो । यो शीलको अर्थ चोरी नगर्ने हो । तेस्रो शील “कामेसु मिच्छाचारा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि” हो । यस शीलको अर्थ कुनै माथी व्यभिचार नगर्नु हो । चौथो शील “मुसावादा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि” हो । यस शीलको अर्थ चोरी नगर्नु हो । पाँचौं र अन्तिम शील “सुरामेरय मज्जपमादट्ठाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि” हो । यस शीलको अर्थ जाँड, रक्सी आदि नखाने हो ।

पञ्चशीलले दैनिक जीवनमा एक महत्वपूर्ण भूमिका लिएको । सबैसँग मिलिजुली र सुखी भइ बस्न पञ्चशील एक अती आवश्यक चिज हो । यसले जीवन भर सुखी होइन यसले गर्दा मरण पछि पनि सुखी भइ बस्न पाउँछ । पञ्चशील पालन नगर्नेहरू मरण पछि नरक भोग यक्ष र राक्षस भइ, जन्मन सक्छ ।

यो पाँचै ओटा शील धेरै नै महत्वपूर्ण छन् । यसलाई अनावश्यक मानेर एउटा शीललाई मात्र पालन गर्न छोड्यो भने पनि माथीको कथा सरी सबै शील भङ्ग हुनेछ ।

नाम - सम्यक ताम्राकार

कक्षा - ९, वर्ष - १४

स्कूल - काठमाडौं युनिभर्सिटी हाई स्कूल

ठेगाना - उल्लु

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीबाट आयोजना गरेको बाल लेखन कला प्रतियोगितामा प्रथम हुन सफल लेख

- ❖ जसको पाप कर्मलाई पुण्य कर्मले ढाक्छ, त्यसले यो लोकमा बादलबाट छुटेको चन्द्रमाले झैं तेज फैलाउँछ ।
- ❖ केश फुद्वैमा स्थविर (जेठो) भनिन्छ, उसको आयु परिपक्व होस् व्यर्थै जीवन गुमाउने बूढा भनिन्छ ।
- ❖ जसमा सत्य, धर्म, अहिंसा, संयम र दमनादि गुण छ, त्यस्तालाई निर्मल भैसकेको धीरपुरुष तथा स्थविर भन्दछन् ।
- ❖ ईर्ष्या र द्वेष युक्त शठपुरुष, वक्ता हुँदा अथवा रूपवान् हुँदा असल भनिदैन ।

- बुद्ध उपदेशहरू

प्रव्रज्याया उपहास

प्राज्ञ रीना तुलाधर (बनिया)
'परियत्ति सद्धम्म कोविद'

(१) प्रव्रज्याया सैद्धान्तिक खँ :

सम्यक सम्बुद्धं बोधिज्ञान लायेत न्हापां दश पारमिता धाःगु कठिनगु चर्या धर्म पुरे यायेमाः । धाई गौतम बुद्धं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प समय विकाः दश पारमिता पुरे याना विज्यात । दान, शील, नैस्कम्य, प्रज्ञा, वीर्य, क्षान्ती, सत्य, अधिष्ठान, मैत्री व उपेक्षा – थ्व भिगू पारमिता खः । थ्व भिगुलिं मध्ये स्वंगूगुली लाःगु बोधिसत्व चर्याया (सम्यक सम्बुद्ध जुइगु प्रयास याना च्वंम्हेसित बोधिसत्व धाइ) स्वंगूगु पारमिता नैस्कम्य पारमिता थन थ्व च्वसुया विषय जुयाच्वंगु दु ।

दान पारमिता नैस्कम्यया नितिं आधार प्राप्त जूसा, शील पारमिता नैस्कम्यया नितिं अनुबल प्राप्त जुया च्वंगु जुइ । अले थ्व नैस्कम्य पारमिता लिपा क्लेशावरण चीकाःहानं मोहाभिच्छन्द वांछोया प्रज्ञा पारमिता पूर्ण यायेत पृष्ठभूमि दयेका बी । दान पारमिता तोता छोया च्वनेगु खः, नैस्कम्य पारमिता तोता वनेगु । (दश पारमिता भिक्षु कुमार काश्यप, सफुलिं)

नैस्कम्य (अर्थात् निष्क्रमण) या साधारण अर्थ पिहां वयेगु खः । सिद्धार्थ कुमारं गृहत्याग याःगु यात 'महाभिनिष्क्रमण' धायेगुयाः । थ्व शब्दया भेद यायेबले 'महा अभि निष्क्रमण' जुइ । माने तःधंक पिहा वयेगु गुगु सिद्धार्थ याना विज्यात । थथे नं धाः बुद्धं भिगू पारमि मध्ये दकसिबे थाकुगु चर्या नैस्कम्य पारमिता धया विज्यात ।

करूणा व उपाय कौशल्य निगुलिं लोकया अभिवृद्धि थुइकेत दक्षित ज्ञान आरक्षितगु काम व भवया आदीनव (दोष) खनीगु, अले हानं काम भवं अलग जुइगु मुक्त जुइगु कुशल चित्तोत्पाद जुइका पिहां वनेगुयात हे नैस्कम्य धाइ । ('दशमारमिता' सफुलिं)

(काम तृष्णा व भव तृष्णाया दोष खंकाः थुकीं पिहां वनेगु वा अलग जुइगुया नां हे नैस्कम्य खः १) काम तृष्णा नं निगू दु— वस्तुकाम व क्लेश काम । थ्व निगुलिं कामं त्याग यायेत शासन प्रव्रजित जुइमाः अर्थात् भिक्षु, भिक्षुणी रुपं प्रव्रजित जुयमाः । पञ्च नीवरण (निर्वाण पथय् वइगु न्यागू बाधा) यात दमन यानाः वा त्याकाः

प्राप्त जुइगु प्रव्रजित सुखयात क्लेश काम त्याकेगु निष्क्रमण धाइ । थुकथं 'नैष्कम्य पारमिता' नाप स्वानाः 'प्रव्रज्या' वइ । निष्क्रमणया अभि धीधी भेद खोले यानाः धाल धाःसा— प्रव्रजित जुइगु गृहस्थ जीवनं पिहां वइगु अर्थय् निष्क्रमण खः, ध्यान यायेगु, निवरणं पिहां वनेगु अर्थय् निष्क्रमणं खः, निर्वाण संसारं पिहां वनेगु अर्थय् निष्क्रमण खः । वास्तवय् धाये माल धाःसा अकुशल धर्म पिहां वनेगु जुयाः कुशल धर्म व्याक्कं हे नं निष्क्रमण खः । थ्व खँयात पालि गाथां थथे अभिव्यक्त याना तःगु दु—

पब्बजा पठमज्झानं, निब्बाणञ्च विपस्सना
सब्बेपि कुसलाधम्मा, नेक्खमन्ति पवुच्चति

अर्थ— प्रव्रजित जुइगु, ध्यान प्राप्त यायेगु, निर्वाण, विदर्शना व व्याक्क कुशल धर्मयात नैष्कम्य धकाः धाइ ।

थुकथं जीवनय् न्ह्याको हे तःधंगु वियोग वःसां, काय् म्थ्याय्, कलाः, भाःत न्हयार्थियागु सुखयागु अवसर वःसां लोभ मयासे त्याग यायेगुयात नैष्कम्य पारमिता धाइ । गनतक बोधिसत्वपिनिगु खँ दु, वसपोलिपिं स्वभावं हे कामभोगं पिहां वनेत नैष्कम्यं, पिहां वनेगु विचार याइपिं जुइ, गृहस्थी च्वनेगुलीं दोष खीपिं जुइ, सारा भव व गतिइ दोष खीपिं जुइ । बोधिसत्वया रुपय् पुरा याइगु नैष्कम्य चर्यायात नैष्कम्य पारमिता धाइ— सिद्धार्थ गौत्तमं असार पुन्हिया चान्हय् याना विज्याःगु गृहत्याग नैष्कम्य पारमिता खः । गृहत्याग यानाःलि वसपोल थःथमं सँचानाः, काषाय वस्त्र पुनाः प्रव्रजित जुया विज्याःगु खः ।

प्रव्रजित जीवन :

पिने स्वयेबले सँ खाना तःम्ह, म्हासुगु वा ह्याउँगु चीवर वस्त्र, पुना तःम्हसित भिक्षु धायेगु याइ । तर थुलिं धाथेयाम्ह भिक्षु गनं जुइ । भिक्षु जीवन अर्थात् प्रव्रजित अःपु मजू । थकालिम्ह भिक्षुं विविध विधि विधान पुरे याकाः छगू धार्मिक सभाय् प्रव्रजित याइ अर्थात् भिक्षु याइ । भिक्षुपिनिगु छगू अलग हे धार्मिक विधान दइ । 'त्रिपिटक' अन्तर्गत छगू 'विनय पिटक' सम्पूर्ण भिक्षुपिनिगु विधान खः । छको भिक्षु जुइ धुन धायेवं जीवकाछि २२७ गू नियम पाले यायेमाः । नियम पालनाया अलावा

भिक्षुपिसं सरलतम जीवन यायेमाः । अनिवार्य रूपं अष्टशील पाले यायेमाःगु कथं भिक्षुपिन्त विलासी जीवन निषेधित याना तःगु दु । व्यक्तिगत रूपं भिक्षुपिसं 'अष्ट परिस्कार' नामं च्यागू वस्तु जक नीजिं रूपं तये ज्यू । भिक्षुपिं मेपिनिगु वा दानया भरे म्वायेमाः । वसपोलपिसं ध्यवा कमे यानाः नये मज्यू । दानय् प्राप्त मजुल धाःसा आवश्यकता पुरा मजुइक थाकुक् हे च्वनेमाः । 'जितः थ्व माल वा व माल' धकाः फवने मज्यू । भिक्षुपिं छगू हे थासय् आनन्दं च्वना च्वने मज्यू । 'चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय' धयागु बुद्ध वचन पालना यासं वसपोलपिं बहुजनया हित, सुखया निम्तिं छगू थासं मेगु थासय् चाःचाःहिलेमाः ।

भिक्षु जीवनया महान फल वा थुकिया महत्वया विषयय् विस्तृत विवरण दीघ निकायय् 'सामञ्जफल सूत्रय्' उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

आधुनिक युग्य प्रव्रजित, भिक्षु जीवन :

प्रश्न वयेफु थौया युग्य नं भिक्षुपिसं थ्व फुकं नियम पालन याः खइला ? थ्व भीगु औकात पिनेयागु खँ जुल । पाले याःपिं पवित्रपिं भिक्षुपिं यक्को विद्यमान दु थौया युग्य सा पाले मजूपिं अपवित्रपिं भिक्षुपिं बुद्धया इलय् नं दु खनी । गुकिया विषयय् स्वयं तथागतं धया विज्यात— जिगु ज्या मात्र लँ क्यनेगु खः । जि मार्ग दर्शक खः । व मार्गय् न्ह्याः वनेगु, मवनेगु मनूतय्गु थःथःगु ल्हातीइ दु ।

बर्माय् न्यागूगु संगायना याःम्ह मेण्डोन जुजुं धाइगु हँ— भिक्षुपिसं मेमेगु नियम पाले यायेमा वा मयायेमा मात्र वसपोलपिसं ब्रह्मचर्य पाले यायेगु व बान्हि लिपा मनयेगु व्रत जक पाले याइगुलिं जिं वसपोलपिन्तं श्रद्धा तये, सेवा याये, पूजा याये । खनं खः थ्व निगू नियम नं गुलि कठिन अन्य साधारण मनूपिनिगु ल्याखं । वास्तवय् धार्मिक व नैतिक दृष्टिकोणं छम्ह भिक्षुया जीवन अन्य सामान्यपिनिगु जीवन सिकं तसकं च्वन्त्याः । शुद्ध आचरण पवित्रता, सत्य, दया करुणा, त्याग भावना— थ्व हे छम्ह भिक्षुया पहिचान खः गुम्हकि सदां सांसारिक भवपाखें नियम हिलेगुखँ भयभीतं जुया च्वनी ।

श्रामणे, ऋषिणी प्रव्रज्याः थौया सन्दर्भय् :

बौद्ध चारित्रिकथं न्यागू किसिमया प्रव्रज्या दु, भिक्षु, भिक्षुणी, श्रामणे, श्रामणेरी, ऋषिनी प्रव्रज्या ।

नेपालय् विशेषं काठमाडौं उपत्यकाय् थौकन्हे

अल्पकालीन श्रामणे व ऋषिणी प्रव्रज्या यायेगु लोकप्रिय जुजुं वयाच्वंगु दु । थुकी थेरवादी बौद्ध विहार व बौद्ध संघ संस्थातयेगु उल्लेखनीय भूमिका दु ।

नेपाःया छगू संस्कृति कथं मिजं मस्तयत् व्रतबन्ध (कयता पूजा) यायेगु व मिसा मस्तयत् बान्हा तयेगु चलन दु । व्रतबन्ध वास्तवय् छगू सन्यासया रूप खः । व्रतबन्ध याःम्ह मचायात ख्यालंख्यालं बनवास छोइ, पाजुम्हं ख्याल ख्यालं लिगना हइ, थ्व छगू कर्मकाण्ड जक जुइ धुंकल । थुकिया प्रतिस्थापनय् थेरवादी बौद्ध विहारय् आयोजना जुया च्वंगु अल्पकालीन श्रामणे व प्रव्रज्या च्वछाये वह जू । अथेहे मिसामस्तयत् १२ न्हु तक ख्युं कोथाय् कुनेगु बान्हाः तयेगु चलन स्वास्थ्य व अन्य दृष्टिकोणं समय सापेक्ष मजुइ धकू थें च्वं । थुकिया प्रतिस्थापनय् ऋषिणी प्रव्रजित यानाः विहारे तयेगु यक्को वांलाः ।

थुकथं थेरवादी बौद्ध विहारया तत्वावधानय् जुयाच्वंगु अल्पकालीन प्रव्रज्या ज्याइवः छगू कथं चुनौतिपूर्ण सामाजिक सुधारया अभियान खः । थुगु अभियान शुरु जुगू इलय् आपालं संघर्ष यायेमाःगु व आलोचना फये माःगु खँ भिक्षु भिक्षुणीपिसं कना विज्याः ।

अल्पकालीन श्रामणे व ऋषिणी प्रव्रज्यायात कयाः लुधने वहःगु यकों खँ दु गथेकि प्रव्रजित जुपिसं प्रव्रज्याया अनुभव याइ । शील पालना, परित्राण, बुद्धपूजा, ध्यान भावना थें जाःगु ज्याइवःत अन दुथ्याइ । बुद्ध धर्मया परियत्ति व प्रतिपत्ति प्रहलय् तक नं अभ्यास याकइ, अभ्यास जुइ । धार्थे जुइ । धार्थे नं जीवनया अनमोल ईखः थ्व धकाः जीवनकाछि लुमंका च्वनीपिनं दु । गुम्हं ला छकोया अनुभवं प्रसन्न जुयाः हानं हानं प्रव्रजित जू वनी । प्रव्रजित जुयागु दिंया विषयय् लेख रचनात नं च्वइ । थ्व फुकं हे सन्तुष्टी काये वहःगु थाय् खः ।

तर गन वा मा पिना तइ अन घाय् नं बुया वइ, धाःथें थौकन्हे अल्पकालीन प्रव्रज्या दुने विकृति खने दया वःगुयात मखंछु याये मज्यू । इलय् घाय् पुइ मफयेवं वा मा नापं स्यनेफु ।

गुगु उद्देश्यं प्रव्रज्या शिविरत आयोजकं चले याना च्वंगु खः सहभागी पक्षं उकथं तुं थुइकाः मकाःगु नं खने दया वल । प्रव्रज्यायात छगू कर्मकाण्डया रूपय् हे कया हःगु खने दया वःगु दु । पुलांगु ढाँचां व्रतबन्ध (कयता पूजा) व बान्हाः तयेगु भंभट, थाकुगु जुयाः विहारय् तये यकेगु हे अःपु धकाः थ्वीका च्वपिं दु । अःपुगु परम्पराकथं

जक थः मस्तयूत प्रव्रजित याये हइपिं अभिभावकपिसं ' प्रव्रज्या धयागु नैष्कर्म्य पारमिता अंग खः' धकाः थ्वीका वल धकाः विचाः यायेगु थाय् मदु ।

विहारया उद्देश्य :

प्रव्रजित जुया च्वपिं मस्तयूत विहारय् गुरुमापिसं गनां गने हे मफेक ढिपिं यानाः नाप लाः वयेगु, बाऱ्हाः स्वः वय्गु ल्याखं मस्तयूत नयेगु बी हयेगु, बहनी नका थकेगु याना च्वनी । ऋषिणी प्रव्रज्या जुयाः लिहां वपिं मस्तयूत बाऱ्हाः पिकाये थें भमचा वसतं पुंकाः यंकिगु याइपिं नं दु । विहारय् बाऱ्हाः तये यंकेगु धकाः विहार यात बाऱ्हाः तयेगु थाय् कथं थुइका च्वपिं नं दत गुलिसियां बाऱ्हाः धाये थें निदं दुम्ह चिकिचाधिकःम्ह मचा नं ऋषिणी याइ । गुम्हसें थौं प्रव्रजित यानाः कन्हे लित यंकी । अने कथं बाध्यता क्यनी । थुकी विहाररूपी संस्थाया नं कमजोरी मदुगु मखु गुकिया सुधार जुइ माःगु दु ।

मेगु बिडम्बना 'विहारय् प्रव्रजित यानागुया लसताय् भ्वय्' धकाः कार्ड छापेयानाः भ्वय् न्यायेकी । सलंसः मनूतयूत स्वता, प्यता ला क्वाः तयाः भ्वय् नकेत गोम्ह प्राणी स्याये माल । थम्हं मस्याःसां स्याकेला माल । विचारणीय खं खः । थुलि नं खने दत कि मस्त प्रव्रजित हे मजूनबले प्रव्रजित जूगुया लसताय् धकाः भ्वय्या कार्ड इने धुंकी ।

थुवाय्ती गन क्यनी "नैष्कर्म्य पारमिता" थपाय्सकं महत्व जाःगु प्रव्रजित जीवनया भावनायात थः मस्तयूत प्रव्रजित यानाः थपिसं सद्वर्माया अभ्यासयात धाःसा लसता अन हे दत । थ्व लसता धयागु स्वता, प्यता ला क्वाः तयाः भ्वय् न्यायेकेगु थें जाःगु लसता मखु । 'प्रव्रज्या सुख' धयागु ला मेगु हे गुगुकि सांसारिक काम भोगं अलग्ग जुयाःलि प्राप्त जुइगु खः । सिद्धार्थ गौतमं अपाय्धंगु 'महा अभिनिष्क्रमण' याना प्रव्रजित जुल । अबले कपिलवस्तु दरवारय् भ्वय् मन्यायेकू । बरु सिद्धार्थ बुद्ध जुयाः लिहां विज्याःबले अन सद्वर्माया अभ्यास व्यापक रूपं हे जुल सिवाय् भ्वय् मन्याः ।

अल्पकालीन प्रव्रज्या इलय् मस्तयूत पञ्चशील, अष्टशील पालना यायेमाःगु शिक्षा बी । अभ्यास याकीः अले व हे मस्तयूगु प्रव्रज्याया लसताय् भ्वय् न्यायेकाः ला क्वाः, अय्ला थ्वं तयाः भ्वय् नकीगु खनीबले प्रव्रजित जुया वःपिं मस्तयू मन मष्टिकय् गजागु प्रभाव लाइगु खः थ्व थ्वीके माः ।

प्रव्रज्या धयागु हे "कामभावं निष्क्रमण जुयाः परम निर्वाण प्राप्त यायेत अपने यायेगु जीवन यापन खः । प्रव्रजित जुइगु इलय् संसारया फुक दुःख निवारण जुइगु निर्वाण धर्म साक्षात्कार यायेगु लागि थ्व काषाय वस्त्र पुने" धकाः शपथ कायेमाःगु भिक्षुपिनिगु परम्परा तसकं बांलाः जू ।

बुद्धया इलय् कुक्कुवटी धाःगु देशया जुजु महाकप्पिनं राजपात त्याग यानाः प्रव्रजित जुल । धर्म अभ्यास यानाः मार्गफल लाभयात, बोधिज्ञान प्राप्त यात । अले व महाकप्पिनं नां जूम्ह भिक्षुं याकःचा च्वनाः 'अहो सुख अहो सुख' धकाः उद्गार व्यक्त यानाः धर्म-प्रीति, धर्म रस त्वना च्वनीगु धाःथंतु अल्पकालीन हे जक जूसां प्रव्रजित जुयाः प्रव्रजित जीवन यापन यानाः जीवकाछि व दिनत लुमंकाः च्वनीपिं नं यकों दु । उपिसं नैष्कर्म्यया यथार्थ सुख छुं अंशसां) थूगु जुल । थ्व तःधंगु उपलब्धि खः । थुथाय्ती भी असं त्वालय् च्वंम्ह छम्ह मिसामचा सुविद्या तुलाधरया उल्लेख यानां छुं मस्यं थें जितः ताल गुम्ह मचां छको ऋषिणी प्रव्रजित जुइ धुंकाः धर्मकीर्ति विहारया आयोजनाय् जुइगु वार्षिक अल्पकालीन प्रव्रज्या शिविरय् हानं हानं त्वःमफीक प्रव्रजित जू वया च्वन ।

जरुरीगु खं थन छु जुल धाःसां निष्क्रमण याये न्त्यो वा प्रव्रजित जुइ न्त्यो हे उकिया उद्देश्य स्पष्ट जुइमाल । काम भवया दुस्परिणाम थुइकाः उकिं अलग्ग जुइत हे निष्क्रमण यायेगु खः वा काम क्लेश त्याग यायेत प्रव्रजित भावय् च्वनेगु धयागु थ्वीकाः जक प्रव्रजित जुइमाः मखुसा नैष्कर्म्यया अर्थया अनर्थ जुइ । गथे थौं गुलिगुलिसिनं प्रव्रज्या माने कय्ता पूजा वा बाऱ्हा तयेगु धकाः थ्वीका च्वंथें । ❖

धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना

मिति	बुद्धपूजा	धर्मदेशना
२०६९ जेठ १६ गते	रमावती गुरुमां	पञ्जावती गुरुमां
२०६९ जेठ २२ गते	चमेली गुरुमां	चमेली गुरुमां
२०६९ जेठ ३० गते	रमावती गुरुमां	पञ्जावती गुरुमां
२०६९ असार १ गते	चमेली गुरुमां	धम्मवती गुरुमां
२०६९ असार ५ गते	इन्दावती गुरुमां	इन्दावती गुरुमां

मदुम्ह बौया नामय् म्ह्याय्यापौ

यो वा छि मदुगु निदँ दत अयन जिमित मदु थें छतिं हे मच्चनि । छितः कालं यंकूसां छिगु गुण जिमिके लेना च्वंगु दनि । अभ्र नं जितः जिगु छयो फुसे छिगु आर्शिवादया ल्हाः दनि । जिगु भाग्य खः छिम्ह म्ह्याय् जुयाः जन्म जुई खन । छिगु वचं भल भल लुमना च्वं – फक्को भिंगु

ज्या यायगु, ह्याको धन लाभ जुइगु जूसां चायकं मभिगु ज्या गबले मयायगु अले त्याग यायगु— त्याग यायमासा मनं लयलयतायाः यायगु, थथे यायबले नुगलं मभिगु वांछवोया च्वंगुथें तायकेगु, मफुपनिगु उपकार यायबले थःगु हे घाले वासः पाना च्वनाथें सिचु तायकेगु ।

जिमिसं अन्याय यात छयो कोछुईबले छिं तुति ल्त्वना दिईमखु बरू भाग्यमानी वा जय जुइमा धकाः आशिर्वाद विया दिई । छिथाय् वईपिं अपोसिनं धाईगु जि लुमं “बचं बालाः थें नुगः नं छवोम्ह साह”

छि धाथें दया, माया, करुणा व मुदिताया मूर्ति थें च्वं यो वाः जिमित ।

ध्यवाया कालविलनं ब्यूसा काल मब्यूसा हिं धायगु चलन मदु । थम्हं फक्कोसित थःगु हे तुतिं चुईके ब्यूगु दुः । थम्ह यानागु गुणया पलेसा कायगु लोभ छिके मदु ।

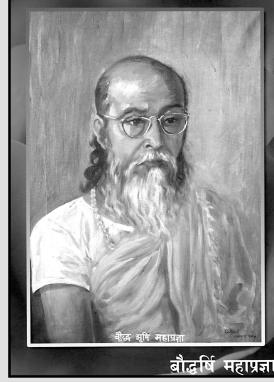
वाः छि धाथें जीवन नाप हारे मचाईम्ह मन् खः तःगु मछि त तः धंगु शल्यकृया यानाः न स्वीन्यादं तक हृदय रोग कोवुयाःनं निराश जुयानं मदी । बरू जिमित थथे धयादीगु भल भल लुमं “जीवन नाप ख्याःमयासे स्वस्थ जुया म्वायगु धैगु थ्वहे छभाः जक खः हानं लिपा दर्ईमखु । पीर कयाः म्वायगु म्वाः म्वाकं सीईगु खः । गुलिफु उलि न्हिला न्हिला जीवन हनेगु खः सकसितं थः खनाः थम्हं फुगु उपकार यायगु हे धर्म खः”

यो वाः छिगु थ्व उपदेश लुमंतले छि जिमिगु मिखाय् अमर जुया च्वनी । भवतु सब्ब मगलं ॥

मीना तुलाधर, बुढानीलकण्ठ

महाप्रज्ञाको आत्मकथा विमोचन सम्पन्न

महाप्रज्ञाको आत्मकथा

बुद्ध शिक्षा जागरण समिति, आनन्दुभवन विहारको आयोजनामा कपन गुम्बाको धार्मिक अवलोकन भ्रमण क्रममा हालै नेपाली भाषामा प्रकाशित बौद्धर्षि महाप्रज्ञाको आत्मकथाको विमोचन सम्पन्न भयो । शील प्रार्थनाबाट प्रारम्भ भएको सो कार्यक्रममा बुद्ध शिक्षा जागरण

समितिका उपाध्यक्ष विद्या सागर तुलाधरले स्वागत मन्तव्य दिने क्रममा महाप्रज्ञा आश्रमका प्रमुख अनागारिका प्रज्ञावतिले आफ्नो नाममा भएको विहार अखिल नेपाल भिक्षु महासंघलाई दान दिनु भएको प्रशंग उल्लेख गर्नुभयो ।

कपन गुम्बाका प्रतिनिधि तथा नेपाल बौद्ध महासंघका उपाध्यक्ष थुब्तेन जिग्दोल लामाले कपन गुम्बाको परिचय दिनुभयो । सोही क्रममा यो नश्वर देहको अवशानपछि आफूले संचय गरेको पुण्य मात्र काम लाग्ने बताउनु भयो ।

महाप्रज्ञा आश्रमका अनागारिका प्रज्ञावतिले स्व महाप्रज्ञाको जीवनीका रोचक प्रसङ्ग उल्लेख गर्नुका साथै पुस्तकको बाहिरी जिल्लामा प्रकाशित चित्रका लेखक चिनीकाजी ताम्राकारले रङ्गिन चित्रको प्रचलन नभएको बेला (वि.सं. २०२४ साल) मै उक्त चित्र बनाउनु भएको बताउनु भयो ।

आनन्द भुवन विहारका प्रमुख भिक्षु संघरक्षित स्थविर ‘परियत्ति सद्धम्म कोविद’ले पुस्तकको विमोचन पश्चात् मङ्गल सूत्रको विषयमा धर्मदेशना गर्नुभएको थियो । पुस्तक प्रकाशनका लागि आर्थिक सहयोग गर्नुहुने महानुभावहरूलाई अ. अज्ञावतिले खादा ओढाई सम्मान गर्नुभएको थियो भने भिक्षु संघरक्षित र लामा थुब्तेन जिग्दोललाई पुस्तक प्रकाशनका सहयोगी चुनु थापाले खादा चढाएको थियो ।

कार्यक्रमका संयोजक विजयरत्न तुलाधरले संचालन गर्नुभएको सो कार्यक्रममा रविन्द्र तुलाधरले धन्यवाद दिँदै पुस्तक विक्रीबाट उठ्ने रकमले क्रमशः दोस्रो, तेस्रो भाग पनि प्रकाशित गर्ने योजना रहेको जानकारी दिनुभएको थियो ।

धर्मकीर्ति विहार

भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको ८६ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा बाल चित्रकला एवं लेखनकला प्रतियोगिता सम्पन्न

संघ नायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको ८६ औं जन्मोत्सवको शुभ उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीले बाल लेखनकला एवं चित्रकला प्रतियोगिताको आयोजना गरेको थियो । उक्त प्रतियोगितामा विजयी प्रतियोगीहरूलाई मिति २०६९ जेठ २० गते शनिवारका दिन भिक्षु अश्वघोषबाट पुरस्कार वितरण गरिएको थियो भने निर्णायक मण्डलका सदस्य एवं प्रशिक्षकहरूलाई मायाको चिनो प्रदान गरिएको थियो ।

प्रफुल्ल कमल ताम्राकारले संचालन गर्नु भएको उक्त कार्यक्रममा लोचनतारा तुलाधरले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो भने मदनरत्न मानन्धरले शुभकामना मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

कार्यक्रममा भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले ओवादेो पदेश दिनुहुँदै जन्मदिनको उपलक्ष्यमा लेखनकला एवं चित्रकला प्रतियोगिता जस्तो रचनात्मक कार्यक्रम संचालन गरेको कार्यलाई प्रशंसा गर्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रममा कलाकार चन्दा श्रेष्ठले पनि आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो भने सन्ध्या टाइम्स दैनिक पत्रिकाका सम्पादक सुरेशकिरण मानन्धरले लेखनकला प्रतियोगिताको नतिजा पढेर सुनाउनु भएको थियो भने प्रसन्न काजी ताम्राकारले चित्रकला प्रतियोगिताको नतिजा पढेर सुनाउनु भएको थियो ।

कार्यक्रमको अन्त्यमा सरोज मानन्धरले धन्यवाद मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो भने चमेली गुरुमाले सभापतिको आसनबाट आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभई सभा विसर्जन गर्नु भएको थियो ।

बाल चित्रकला प्रतियोगितामा निर्णायक एवं लेखनकला प्रतियोगिताका निर्णायकहरू यसरी रहनु भएको थियो ।

चित्रकला प्रतियोगिताका निर्णायकहरू -

१) भिक्षु उत्तमो २) प्रशन्न काजी ताम्राकार ३) चन्दा श्रेष्ठ

लेखनकला प्रतियोगिताका निर्णायकहरू -

(१) कसुम गुरुमां (२) सुरेश किरण मानन्धर

(३) रीना तुलाधर

चित्रकला प्रतियोगितामा विजयी प्रतियोगीहरू

विषय - कर्मफल

प्रथम - प्रसन्न डंगोल, द्वितीय - सोनिया प्रजापति

तृतीय - सृष्टिना महर्जन, चतुर्थ - प्रज्ञान नकर्मी
लेखनकला प्रतियोगितामा विजयी प्रतियोगीहरू

प्रथम - सम्यक ताम्राकार, द्वितीय - शिष्या चित्रकार
तृतीय - रजत मानन्धर, चतुर्थ - सुमन्ति वैद्य

बाल चित्रकला प्रतियोगिताको लागि पुरस्कार प्रायोजक ताराकेशरी हुँगाना लाजिम्पात रहनु भएको थियो भने कार्यक्रममा उपस्थित रहनुभएका सबैलाई नेपाल वोटलर्स एवं धर्मकीर्ति केहेँ पुचःले जलपानको व्यवस्था मिलाउनु भई पुण्य सञ्चय गर्नुभएको थियो ।

अंगुत्तर निकाय दुक निपात

२०६८ चैत्र १८ गते

प्रस्तुती- मीनवती तुलाधर

यसदिन मदनरत्न मानन्धरले अंगुत्तर निकाय दुक निपात अन्तरगत पठम पण्णासक अन्तरगत समचित्त वर्ग ३९ सूत्र विषयमा बताउनु हुँदै भन्नुभयो -

एक समय आयुष्मान महाकात्यायन गुन्दा बनमा विहार गर्नु भएको थियो । उक्त स्थानमा कण्डरायण ब्राह्मणले यसरी प्रश्न गर्नुभएको थियो-

ब्राह्मणहरूलाई बुद्धहरूलाई र जीर्ण भइसकेका, जातले उच्च व्यक्तिलाई नमस्कार नगर्दा अयोग्य हुन्छ । उसको कुरा सुनी भगवान बुद्धले भन्नुभयो -

आयुले ८०,९० र १०० वर्ष पुगेतापनि यदि जुन व्यक्ति काम भोगमा रत हुन्छन काम भोगको तापमा जलिरहेका र काम भोगको लागि उत्सुक छन, ती व्यक्ति बालक समान नै हुनेछ । काम भोगमा आशक्त नभएको व्यक्ति भने पण्डित दर्जामा पुगिनेछ ।

४० नम्बरको सूत्र अनुसार जुन समयमा राजाहरू बलवान हुन्छ, त्यस समयमा चोरहरू दुर्वल हुन्छन र सज्जन व्यक्तिहरू बलवान हुन्छन । सज्जनहरूको कारणले धेरै मानिसहरूलाई हित सुख हुनेछ ।

चारवटा अपाय दुर्गतीहरू

२०६८ चैत्र ११ गते । प्रस्तुती- मिनरवती तुलाधर

यसदिन श्रद्धेय अनुपमा गुरुमाले चारवटा अपाय दुर्गतिहरू विषयमा बताउनु हुँदै भन्नुभयो संसारमा चार वटा अपाय दुर्गतीहरू छन । ती यसरी छन -

(१) नरक (२) प्रेत (३) तिर्यक (४) असुर

(१) नरक :

नरक लोकमा सधैं दुःख मात्र भइरहन्छ ।

(२) प्रेत :

प्रेतयोनीमा प्राणीहरू एकले अर्कोलाई कुटेर घाऊ पारेर त्यहाँबाट निस्केको पीप खाएर बाँच्नुपर्ने हुन्छ ।

(३) तिर्यक :

तिर्यकयोनीमा एक अर्कोलाई मार्ने प्रक्रिया चलिरहन्छ । त्यहाँबाट मुक्त हुँदा पनि नीच कुलमा जन्मेर दुःशकर्म गरी नरकमा उत्पन्न हुनेछ ।

(४) असुर :

राक्षस स्वभाव भएको व्यक्तिलाई असुर भनिन्छ । यिनीहरूमा अर्कोलाई दुःख दिएर मज्जा लिने स्वभाव हुन्छ । त्यसैले हामी मानिसहरू प्राणी मध्ये सर्वश्रेष्ठ प्राणी भएको कारणले सकेसम्म पुण्यकार्य गर्नुपर्छ । एकपटक मनुष्य गतिबाट पतन भइसकेपछि फेरि मुनष्यत्व प्राप्त गर्न धेरै गाह्रो हुन्छ । त्यसैले अत्यन्त दुःखदायी अपाय दुर्गतीबाट बच्नुपर्छ र शरीर वचन र मनबाट कहिल्यै पनि दुःशकर्म गर्नु हुँदैन ।

धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत

२०६९ जेठ २० गते, शनिवार
प्रस्तुती- प्रेमलक्ष्मी तुलाधर

यसदिन फुटुङ्ग बौद्ध समूहबाट प्रतिष्ठापित चैत्य वार्षिक उत्सवको उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन समूहले भजन प्रस्तुत गरिएको थियो । भजन समूहको तर्फबाट फुटुङ्ग बौद्ध समूहका अध्यक्ष बुद्धिलक्ष्मी प्रजापतिलाई बुद्ध मूर्ति प्रदान गरिएको थियो ।

बुद्ध धर्ममा व्यवस्थापन

२०६९ वैशाख ३० गते

प्रस्तुती- सुभद्रा स्थापित

यसदिन प्रवचक श्री त्रिरत्न मानन्धरले “बुद्ध धर्ममा व्यवस्थापन” विषयमा प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो—

समाजको जुनसुकै कार्य क्षेत्रमा पनि व्यवस्थापनको अति महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । त्यसैले भगवान् बुद्धले “सकिय शिक्षा धर्म” भनेर ७५ किसिमका शिक्षा धर्म विषयमा बताउनु भएको थियो । जुन मालिकले आफ्ना कर्मचारीहरूसंग राम्रो वचन र व्यवहार गर्छ, त्यहाँ प्रगति हुँदै जानेछ । हस्तक आलवकले आफ्ना कर्मचारीहरूलाई यसरी नै राम्रो व्यवहार गरी खुसी पारेको कारणले उसको उन्नति एवं प्रगति हुँदै गएको थियो ।

(१) दान : कर्मचारीहरूलाई आवश्यक परेमा उचित

चीजबीज दिएर ।

- (२) प्रियवचन : उनीहरूलाई प्रियवचन प्रयोग गरेर ।
- (३) धर्मपूर्वक : धर्मपूर्वक व्यवहार गरेर
- (४) समता : कर्मचारीहरूलाई समताभावले व्यवहार गरेर यसरी हस्तक आलवकको राम्रो व्यवहारले बुद्ध पनि प्रसन्न हुनु भएको थियो ।

व्यवस्थापन व्यवस्था विधाता ४ प्रकारका छन् -

- (१) कर्मचारी व्यवस्थापन : सिगालोवाद सूत्र अनुसार ६ दिशामध्ये कर्मचारी ६ नं. मा परेको अर्थात् जग जस्तै भएकोले पहिला उनीहरूको चित्त बुझाउने कार्य गर्नसक्नुपर्छ ।
- (२) वित्तीय व्यवस्था : यौवन अवस्थामा सम्यक आजीविकाको आधारमा धन कमाउनु पर्छ ।
- (३) उत्पादन व्यवस्थापन : मालिकले कर्मचारीहरू उपर राम्रो शब्द प्रयोग गरी उनीहरूको मन जित्न सक्नुपर्छ । अनिमात्र उनीहरूबाट उचित सहयोग प्राप्तभई उन्नति गर्न सकिनेछ ।
- (४) बजार व्यवस्थापन : मीठो वचन एवं राम्रो व्यवहारले मात्र उपभोक्ताहरूको मन जित्न सकिनेछ । जहाँ उपभोक्ताहरूलाई खुशी पार्न सकिनेछ, त्यहाँ बढी सामानहरू बिक्री हुनेछ ।

व्यवस्थापनको लागि ६ प्रकारका क्रियाकलापहरू आवश्यक -

- (१) योजना : जुनसुकै काम तयार गर्दा पनि पूर्व यो जना तयार हुनु आवश्यक हुनेछ ।
- (२) संगठन : भगवान् बुद्धले भिक्षु सारीपुत्रलाई प्रज्ञावान् मा एतदग्ग पदवी दिनुभएको थियो भने भिक्षु आनन्दलाई नीजि सचिव पद दिनु भई उचित दक्षता अनुसार उचित कार्य दिनु भएजस्तै कर्मचारीहरूको कार्य दक्षता हेरी उनीहरूको कार्य क्षेत्र पनि तोकिने गर्नु आवश्यक छ ।
- (३) उचित व्यक्तिको नियुक्ती : उचित कर्मचारीहरूको नियुक्ती हुनुपर्छ । अनुचित कर्मचारीहरूले प्रगति होइन हानी पुऱ्याउनेछ ।
- (४) निर्देशन : निर्देशन दिनुभन्दा पहिला आफूले पनि उक्त निर्देशन पालन गरेको हुनुपर्छ ।
- (५) समन्वयन : परस्पर मैत्रीभाव र चतुर्ब्रह्म विहार अनुसार व्यवहार हुनुपर्छ ।
- (६) सञ्चार : भगवान् बुद्धले धर्मप्रचार गर्नुहुँदा दुःख निर्मूल गर्नको लागि चतुर्आर्य सत्य र आर्य अष्टाङ्गिक

मार्गको सञ्चार गर्नुभई दानकथा, आनुभाविक कथा प्रस्तुत गरी उचित सञ्चार गर्नु भएजस्तै उचित कार्य क्षेत्र अनुसार उचित सञ्चार प्रस्तुत गर्न आवश्यक छ ।

बुद्धधर्म

२०६९ ज्येष्ठ १३ गते

प्रस्तुती- सुभद्रा स्थापित

यसदिन प्रवचन वरदेश मानन्धरले बुद्धधर्म विषयमा प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो—

अध्ययन गोष्ठीको स्थापना वि.सं. २०२८ मा भएको थियो । भण्डै ४१, ४२ वर्ष पुगिसकेको यस संस्थाको मुख्य ४ उद्देश्यहरू छन् । ती मध्ये बुद्ध शासनलाई अगाडि बढाउने, आफूले सिकेको बुद्ध शिक्षालाई व्यवहारमा उतार्ने र अरुलाई पनि यस शिक्षा प्रचार प्रसार गर्ने एक उद्देश्य हो ।

तथागतले सबै प्राणीलाई चतुब्रह्म विहारले हेर्नुहुन्थ्यो । उहाँ आफ्नो राम्रो गुण र व्यवहारले शान्ति नायक महामानव कहलाउनु भयो ।

एकदिन राजकुमार सिद्धार्थ बाटोमा हिँडिरहनु भएको थियो । अचानक देवदत्त नामक दुष्ट राजकुमारले एउटा हाँसलाई बाणले घाइते पारेको कारण उक्त हाँस

सिद्धार्थको अगाडि खस्न पुग्यो । सिद्धार्थले त्यस हाँसलाई करुणाचित्तले बाण भिकी सुम्सुमाइरहेको अवस्थामा देवदत्त दगुर्दै आइपुग्यो र आफ्नो हक जमाउँदै हाँस माग्न थाल्यो । दुवैमा (सिद्धार्थ कुमार र देवदत्त) वाद विवाद चल्यो । देवदत्त अरुलाई दुःख दिने कार्यमा आनन्द मान्ने स्वभावको थियो भने सिद्धार्थ कुमार ठीक यसको उल्टो उदार हृदयको व्यक्ति थियो । यस वाद विवाद चर्कैदै गयो । आखिरमा दरवार भित्र यसको न्याय छिन्ने कार्य हुनथाल्यो । ज्यान बचाउने व्यक्ति र ज्यान लिने व्यक्ति मध्ये हाँसको ज्यान बचाउने व्यक्तिलाई हाँस प्राप्त हुने निर्णय भएपछि सिद्धार्थ कुमारको नै जीत निश्चित भयो । जसले गर्दा सिद्धार्थ कुमारले घाइते हाँसलाई औषधि गरी स्वतन्त्र रूपमा उडाएर पठाएको थियो ।

सिद्धार्थ कुमारले २९ वर्षको उमेरमा दरवार त्याग गर्नुभयो । त्यसपछि मानव कल्याणको लागि ६ वर्षसम्म कठोर तपस्या गरी संसारको चतुर्थ सत्य ज्ञान लाभ गरी दुःखबाट मुक्त हुन आर्य अष्टाङ्गिक मार्गमा लाग्नु पर्ने ज्ञान दिनुभयो । यसरी उहाँ बुद्ध पूर्णिमाको दिन ज्ञान लाभ गरी बुद्ध हुनुभएको थियो । उहाँले प्राप्त गर्नुभएको ज्ञानलाई ४५ वर्षसम्म प्रचार गर्नुभयो । आखिरमा ८० वर्षको उमेरमा कुशीनगरमा परिनिर्वाण हुनुभयो ।

थाइल्याण्डका दुई नारीहरू नेपालमा प्रव्रजित गुरुमां बने

थाइल्याण्ड निवासी दुई नारीहरू Mrs. Banchong Chanthabunma वर्ष ५४ र Mrs. Sunsa Dilokru Ngtheerahop वर्ष ५२ धम्मवती गुरुमांको उपाध्यायत्वमा धर्मकीर्ति विहार नेपालमा क्रमशः २०६९ ज्येष्ठ १६ गते अष्टमीका दिन र आषाढ ३० गते अष्टमीका दिन अल्पकालीन गुरुमां प्रव्रजित हुनु भएका थिए । प्रव्रजित हुनु भएपछि उहाँहरूको प्रव्रजित नाम यसरी राखिएको छ—

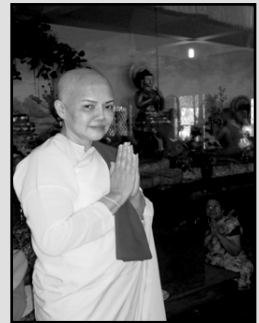
गृहस्थ नाम : वेन्चोङ्ग चन्थाबुन्मा
(Mrs. Banchong Chanthabunma)

प्रव्रजित नाम : अनोमा गुरुमां

गृहस्थ नाम : सुनिसा दिलोकुरु थीराफोप
(Mrs. Sunsa Dilokru Ngtheerahop)

प्रव्रजित नाम : श्रद्धावती गुरुमां

धर्मकीर्ति विहार जमीनय् लः ट्यांकी निर्माण व तल्ला छगू थप याःगुया आय व्यय विवरण
आय विवरण

क्र.सं.	चन्दा श्रोत विवरण	चन्दा कम विवरण	कैफियत
१.	धम्मवती गुरूमां	रु. ३,००,००१-	ट्यांकी निर्माणया लागि
२.	द्रव्यमान सिं (भाइराजा) तुलाधर	रु. ५,००,०००१-	
३.	विभिन्न दातापिनि पाखें प्राप्त	रु. ३,८५,४८४१-	चमेली गुरूमां पाखे संकलित
४.	तीर्थ यात्रा कमिटी	रु. ५०,०००१-	केशावती गुरूमांया नेतृत्वय् संचालित श्रीलंका तीर्थयात्राय् संकलित
५.	धर्मकीर्ति संरक्षणकोष	रु. ३,००,०००१-	
	जम्मा आय	रु. १५३५,४८४१-	

व्यय विवरण

क्र.सं.	खर्च विवरण	खर्च रकम विवरण
१	फि, अप्पा, रोडा, चिप्स व चा कोब्युगु ज्याला	रु. ५१,२०० १-
२	ठेकेदार खर्च (अमृतलामा ठेकेदार)	रु. ४०६,८०५१-
३	हिमाल डण्डी	रु. २२४,४००१-
४	सिमेन्ट	रु. २२८,१७०१-
५	आल्मोनियम भ्याः	रु. ११६,०००१-
६	अप्पा, फि, रोडा, चा	रु. २३९,०००१-
७	न सम्वन्धी ज्याया ज्याला र सामान	रु. १३४,१८०१-
८	पाइप सम्वन्धी ज्याया ज्याला	रु. ८,०००१-
९	रङ्ग र रोगन याःमहसित ज्याला	रु. ४४,५२३१-
१०	ट्यांक सफा याःमहसित ज्याला	रु. १,७००१-
११	त्यांक वायर पुफ याःमहसित ज्याला	रु. १३,३००१-
१२	विजुली सामान	रु. ५,१८६१-
१३	फुटकर सामान खर्च	रु. ६३,०२०१-
	जम्मा खर्च	रु. १५३५,४८४

धर्मकीर्ति पत्रिकालाई सहयोग

दिवंगत पिता माता देवनारायण मानन्धर र रत्नदेवी मानन्धरको पुण्य स्मृतिमा धर्मकीर्ति पत्रिकाको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गरी वीर्यवती गुरूमांबाट रु. १०००

१- चन्दा सहयोग प्रदान गर्नु भएको छ ।

— व्यवस्थापक

धर्म प्रचार

(क) २५५६ औं बुद्ध पूर्णिमा महोत्सव सम्पन्न विश्वशान्ति विहार -

वैशाख २४ गते २५५६ औं बुद्ध पूर्णिमा महोत्सवको उपलक्ष्यमा बुद्ध जयन्ती समारोह समिति विश्वशान्ति विहार मीन भवन काठमाडौंको आयोजनामा विश्व शान्ति विहारका निम्न लिखित कार्यक्रम सहित सम्पन्न भएको समाचार छ ।

(१) २०६९ वैशाख १९

धर्मदेशना / बुद्धपूजा भिक्षु ज्ञानपूर्णकबाट

(२) २०६९ वैशाख २३

भिक्षाटन अन्तर मा.वि.बौद्ध चित्रकला प्रतियोगिता “बुद्ध जीवनी” शिर्षक अन्तरगत, कल्पवृक्ष दान, ज्ञानमाला भजन, गिलान पूजा आदि ।

(३) २०६९ वैशाख २४

बुद्ध प्रतिमा सजाई साँस्कृतिक बाजागाजा एवं ज्ञानमाला भजन सहित रथयात्रा गरी नयाँ वानेश्वरमा शोभायात्रा । शोभायात्रा पश्चात् सार्वजनिक बौद्ध सभामा परिणत । उक्त सभाको धर्मानुशासक पूज्य भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरद्वारा पञ्चशील प्रार्थना गराउनुभइ शुभारम्भ भएको थियो । सो सभामा उपाध्यक्ष श्री गंगा शाक्यले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो । उक्त सभामा धर्मानुशासक ज्ञानपूर्णक महास्थविरले बुद्ध जयन्तिको महत्त्वलाई बुझी सबै नेपालीले बुद्ध शिक्षा अनुशरण गरी जीवनलाई व्यवहारिक रूपमा उतार्न सके मात्र नेपाल लगायत विश्वमा नै शान्ति प्रतिस्थापित हुन सक्ने विषयमा धर्मदेशना गर्नु भएको थियो ।

२०६९ जेठ १३ गते

विहान ११ बजे देखि जम्मा ५७ जना रक्तदाताहरूबाट रक्तदान ।

(ख) नगदेश बुद्ध विहार

शान्तिका महानायक तथागत गौतम बुद्ध बोधिसत्व सिद्धार्थ गौतमको लुम्बिनीमा जन्मनु भएको ३५ वर्षको उमेरमा बुद्ध गयामा बोधिज्ञान लाभ गर्नु भएको र ८० वर्षको उमेरमा कुशीनगरमा महापरिनिर्वाण प्राप्त गर्नु भएको वैशाख पूर्णिमा जस्तो पावन दिनको त्रिसंयोग जुरेको घटनालाई संस्मरण गरी नगदेश बौद्ध समूह र बौद्ध ल्यायम्ह पुचः नगदेशको संयुक्त आयोजनामा

वैशाख २४ गते बुद्ध पूर्णिमा लुम्बिनी दिवसको दिनमा नगदेश बुद्ध विहारको धम्म हलमा बुद्ध पूजाको आयोजना गरिएको समाचार छ । बुद्ध पूजा पछि न्हुच्छेकुमार सिकेमेनको अध्यक्षता एवं श्रद्धेय केशावती र खेमावती गुरुमांको प्रमुख एवं विशेष अतिथित्वमा प्रवचन कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । शिवभक्त मेजुले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएपछि उक्त कार्यक्रममा बुद्ध सम्बन्ध २५५६ को गोजीपात्रो प्रमुख एवं विशेष अतिथी गुरुमांहरूबाट लोकार्पण गर्नु भएको थियो ।

उक्त कार्यक्रममा बौद्ध विद्वान डा. सानुभाई डंगाल डा. अनुप श्रेष्ठाचार्य, समूहका सचिव कृष्ण कुमार प्रजापति बौद्ध कवि विष्णु रत्न शाक्य आदिबाट आ-आफ्नो विशेषता प्रस्तुत गरी मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएका थिए । उपासक रत्न वहादुर वाडैले नगदेश बुद्ध विहारको उन्नति कामना गरी रु. एकलाख आर्थिक सहयोग दिनुभएको योगदानलाई कदर गरी श्रद्धेय केशावती गुरुमांले उहाँलाई दोसल्ला “ओढाई अभिनन्दन पत्र” समेत प्रदान गर्नुभएको थियो । त्यसपछि उहाँले वैशाख पूर्णिमा र भगवान बुद्धको जीवनी सन्दर्भमा प्रवचन दिनु भएको थियो भने रत्नभक्त हाँयजुले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो । पुण्यानुमोदन गरी समापन गरिएको उक्त कार्यक्रममा भगवान बुद्धको पवित्र अस्थिधातु प्रदर्शन गरिएको थियो ।

मैत्री बोधिसत्व महाविहारमा बुद्धपूजा धर्मदेशना

२०६९ जेठ १६ गते, मंगलवार

प्रस्तुती- प्रेमलक्ष्मी तुलाधर

यसदिन मैत्री बोधिसत्व महाविहारमा कुसुम गुरुमांले बुद्ध पूजा सञ्चालन गर्नुभई, धर्मदेशना गर्नुभएको थियो । धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजनबाट भजन प्रस्तुत गरिएको उक्त कार्यक्रममा धर्मकीर्ति विहारका गुरुमांहरूको तर्फबाट जलपान व्यवस्था गर्नु भएको थियो ।

दान गरेको आँखाको सफल प्रत्यारोपण

नगदेश बुद्ध विहारका ज्येष्ठतम उपासक आशाबहादुर धजु ९७ वर्षको उमेरमा देहावसान हुनुभयो । देहावसानको लगत्तै नर्भिक अस्पतालबाट पशुपति आर्यघाटमा दाह संस्कार गर्नु अगावै तिलगङ्गा आँखा प्रतिष्ठानलाई सो प्रतिष्ठानका सहयोगी कल्याणमित्र भोला थापाको सहयोगमा मृतक उपासकको दुईवटै आँखा दान कार्य सम्पन्न गरियो ।

यसरी दानगरेको आँखामध्ये एउटा आँखा विराटनगर उप नगरपालिका-४ निवासी ६४ वर्षीय 'सिंह' थरका प्रौढ व्यक्तित्वलाई प्रत्यारोपण गरियो भने अर्को आँखा दाङ्ग निवासी १६ वर्षीया 'रोकाया' थरकी महिलालाई सफल प्रत्यारोपण गरेको बुझिन आएको छ। अतः उक्त पवित्र पावन दान उपपारमिताको आनुभावद्वारा परिनिवृत्त उपासक धजुको सद्गति र निर्वाण कामना यस समूहले गरेको छ, भने शोकाकूल घडीमा शोकसन्तप्त परिवार जनले धैर्य धारण गर्न सकोस् भनी हार्दिक समवेदना प्रकट गरेको छ।

गुणानुस्मरण कार्यक्रम २०६९ सम्पन्न

२०६९ आषाढ ८ गते, शुक्रवार

बुद्ध जन्मभूमि नेपालको थेरवादी बुद्ध शासनमा दुर्लभ श्रामणेर प्रव्रज्या हुनुभई ऐतिहासिक काल देखि बुद्धधर्म संरक्षण सम्बर्द्धन र सद्धर्म चिरस्थायी गर्नको लागि आफ्नो सम्पूर्ण जीवन अर्पण गरी अद्वितीय योगदान पुऱ्याउनु हुँदै दिवंगत हुनुभएका सम्पूर्ण भन्तेहरूको पुण्यस्मृतिमा उहाँहरूको गुणानुस्मरण गरिएको समाचार छ।

धर्म विजय पदनम गण महाविहार परिवारको आयोजनामा सञ्चालित उक्त कार्यक्रममा जम्मा ४७ जना दिवंगत नेपाली भन्तेहरू एवं मित्रराष्ट्र श्रीलंकाबाट नेपालमा पाल्नुभई बुद्धधर्म प्रचार गर्न योगदान पुऱ्याउनु भएका ३ जना भन्तेहरूको गुणानुस्मरण गरी पुण्यानुमोदन गरिएको थियो।

दिवंगत भन्तेहरूको नामावली यसरी उल्लेख गरिएका छन्—

- १) संघमहानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर, शाक्यसिंह विहार, पाटन
- २) संघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर, तानसेन
- ३) संघनायक भिक्षु अनिरुद्र महास्थविर, आनन्दकुटी विहार
- ४) संघनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, गण महाविहार
- ५) संघनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर, सुमङ्गल विहार, पाटन
- ६) भिक्षु धम्मालोक महास्थविर, आनन्दकुटी विहार
- ७) भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर, आनन्दकुटी विहार
- ८) भिक्षु महानाम महास्थविर, आनन्दकुटी विहार
- ९) भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, आनन्दकुटी विहार
- १०) भिक्षु प्रज्ञारश्मि महास्थविर, गण महाविहार
- ११) भिक्षु विमलानन्द महास्थविर, लुम्बिनी विहार
- १२) भिक्षु विवेकानन्द महास्थविर, बौद्ध समस्कृति विहार, भक्तपुर
- १३) भिक्षु महापन्थ महास्थविर, चन्द्रकीर्ति विहार, बनेपा
- १४) भिक्षु धम्मानन्द महास्थविर, सिखलापुर विहार, धुलिखेल

- १५) भिक्षु चुन्दशास्त्री महास्थविर, पद्यचैत्य विहार, बुटवल
- १६) भिक्षु मेधंकर महास्थविर, सुगतपुर विहार, त्रिशुली
- १७) भिक्षु सुगतानन्द महास्थविर, भोजपुर
- १८) भिक्षु रत्नज्योति महास्थविर, ज्योति विहार, चापागाउँ
- १९) भिक्षु सुमङ्गल महास्थविर, बुद्ध विहार, भृकुटी मण्डप
- २०) भिक्षु सुदर्शन महास्थविर, श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुर
- २१) भिक्षु सुगतमुनि महास्थविर, जेतवन विहार, थानकोट
- २२) भिक्षु प्रज्ञारस
- २३) भिक्षु ज्ञानसागर महास्थविर, श्रीघः विहार
- २४) भिक्षु शासनपाल, गण महाविहार
- २५) भिक्षु संवर
- २६) भिक्षु कीर्तिज्योति महास्थविर, श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुर
- २७) भिक्षु अनोमदस्सी, श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुर
- २८) भिक्षु महेन्द्र महास्थविर, मुनि विहार, भक्तपुर
- २९) भिक्षु राष्ट्रपाल महास्थविर, सुदर्शन विहार, बनेपा
- ३०) भिक्षु सम्यकज्योति, मुनि विहार, भक्तपुर
- ३१) भिक्षु कालुदायी महास्थविर, मणिमण्डप विहार, पाटन
- ३२) भिक्षु संवेजकीर्ति स्थविर, गण महाविहार
- ३३) भिक्षु मुनिज्योति, पाटी विहार, थिमी
- ३४) भिक्षु मैत्री (तामाङ) बुद्ध विहार, धरान
- ३५) भिक्षु सुभद्र धर्मशिला विहार, पोखरा
- ३६) भिक्षु महापन्थ, शान्ति विहार, गुसिगल
- ३७) भिक्षु धम्मवंश, मातातीर्थ
- ३८) भिक्षु पुण्यवर, धापासी
- ३९) भिक्षु धर्मरक्षित, शाक्यसिंह विहार
- ४०) भिक्षु यशधम्म, कुटी विहार, कोटेश्वर
- ४१) भिक्षु सम्यकरत्न, मातातीर्थ विहार
- ४२) भिक्षु धम्मवंश
- ४३) श्रामणेर चन्द्रोभाष, विश्वशान्ति विहार
- ४४) श्रामणेर बुद्धिसागर, मातातीर्थ विहार
- ४५) श्रामणेर कविन्द्र, थाइल्याण्ड
- ४६) श्रामणेर उपाली
- ४७) श्रामणेर शीलरत्न

मित्रराष्ट्र श्रीलंकाबाट पाल्नुभई बुद्धधर्म प्रचार गर्न यो गदान पुऱ्याउनु हुने दिवंगत श्रद्धेय भन्तेज्यूहरू -

- १) भिक्षु नारद महास्थविर, वजिराराम विहार, कोलम्बो
- २) भिक्षु पञ्चासिंह महानायक महास्थविर, वजिराराम विहार, कोलम्बो
- ३) भिक्षु पियदस्सी नायक महास्थविर, वजिराराम विहार, कोलम्बो

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीबाट आयोजित चित्रकला प्रतियोगितामा प्रथम हुन सफल चित्र

वर्ष-३०; अङ्क-३

बु.सं. २५५६, असार: पुन्हि

बौद्ध प्रवचन समाजको आयोजनामा विपश्यना बारे प्रवचन

विपश्यना प्रवचन कार्यक्रम प्रवचन सुनिरहेका श्रद्धालु व्यक्तिहरू

बुद्धको जन्म, संबोधि लाभ र महापरिनिर्वाण त्रि-संयोगलेयुक्त वैशाख पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा वैशाख २३ गते शनिवारका दिन बौद्ध प्रवचन समाजको आयोजनामा एक प्रवचन कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

कार्यक्रमको प्रारम्भमा विश्व-विपश्यना आचार्य श्री सत्य नारायण गोयन्काज्यूको भिडियो प्रवचन देखाइएको थियो । प्रवचन पश्चात नेपाल विपश्यना केन्द्रका आचार्य श्री बोधिबज्र ब्रज्राचार्यले विपश्यना सम्बन्धमा आफ्नो विचार प्रकट गर्नुभयो । साथै जिज्ञाशुहरूले राखेका प्रश्नहरूको उत्तर पनि दिनु भयो । उत्तर दिने क्रममा विपश्यना आफुले आफैलाई चिन्ने विद्या हो भन्नु भयो । आज भन्दा २५ सय वर्ष सिद्धार्थ गौतम यहि विपश्यना विधि प्रयोग गरेर बुद्ध हुनु भएको हो । आज पनि यो विधिको प्रयोग सही रूपमा गर्न सके बुद्ध बन्न सकिनेछ, भन्नुभयो ।

मन किन अस्थिर हुन्छ भनि राखेको प्रश्नको उत्तर दिँदै उहाँले भन्नुभयो-मनको स्वभाव अस्थिर हुनु त्यसको प्रकृति हो । त्यसलाई बुझेर आफ्नो मानसिक क मजोरीबाट मुक्त हुन विपश्यनाको अभ्यास गर्ने हो । काठमाण्डौं उपत्यकामा विपश्यना अभ्यास गराउने अनेकौं केन्द्रहरू छन् । त्यस मध्ये एक बुढानिलकण्ठ-

मुहान-पोखरीमा पनि छ । १० दिनसम्म त्यहीं बसी अभ्यास गर्दा मन किन अस्थिर हुन्छ, आफैले अनुभव गरी बुझ्न सकिनेछ । मनको अस्थिरपनालाई दार्शनिक व्याख्या सुनेर बुझ्नु भन्दा आफैले अनुभव गरी थाहा पाउनु राम्रो हुन्छ ।

समाजका महासचिव प्रकाशमान शाक्यले संचालन गर्नुभएको उक्त प्रवचनकार्यक्रममा समाजका अध्यक्ष घनश्याम राजकर्णिकारले आगन्तुकहरूलाई स्वागत गर्नुभएको थियो ।

सूचना

धर्मकीर्ति विहारया संस्थापक अध्यक्ष धम्मवती गुरूमाया जन्मदिन्या उपलक्ष्ये पूज्य भन्तेपिनिपाखें मिति २०६९ असार १४ गते निसैं न्हेन्हु तकया लागि अभिधर्म पाठ व धर्मदेशना जुयाचवंगु दु । श्रद्धालु उपासकोपांसिकापिन्त धर्म श्रवण याय्त स्वागत दु ।

दिं - २०६९ असार १४ निसैं २१ गते तक

ई - सुथे ७ बजे निसैं ९ बजे तक

थाय् - धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः नःघः, यैं